

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 442 del 15/11 al 28/11 de 2017 2€

El cop d'estat empresarial a Catalunya

Analitzem com s'ha gestat l'operació 'fuga d'empreses'
i quins efectes reals tindrà en l'economia catalana
pàg. 4-11

EDITA

La Directa SCCL

C. Riego, 37, baixos esquerra

08014 Barcelona

Tel: 935 270 982

Mòbil: 661 493 117

directa@directa.cat

www.directa.cat

DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no sexista i no androcèntric. La Directa no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

QUI SOM?**A fons**

Grup d'investigació

Miralls

Gemma Garcia

Cruïlla

Vicent Almela i Guille Larios

Impressions

Laia Alsina i Àlex Romaguera

Roda el món

Oriol Andrés, Roger Suso i Joan Mas

Expressions

Misael Alerm i Àlex Romaguera

La indirecta

Àlex Romaguera i Mariana Cantero

Coordinació web

Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente

Audiovisuals

Sònia Calvó i Estel·la Marcos

Fotografia

Víctor Serri

Il·lustració

Ricardo Hermida i Lluís Ràfols

Correcció

Èlia Olivan

Edició

Jesús Rodríguez

Projecte gràfic

Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat

Disseny gràfic i compaginació

Pau Fabregat

Administració i subscripcions

Ester Mora

Difusió

Estel·la Marcos

Publicitat i distribució

Paula Rodríguez

Gestió web

Nodo50

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL·LABORADORS:

Gironès, la Selva, Pla de l'Estany i Baix Empordà ('L'Ariet'); Alt Empordà ('La Fissura'); Osona ('El Setembre'); Maresme; Baix Llobregat ('La Riuada' i 'Infobaix'); Alt Penedès, Baix Penedès, Anoia i Garraf ('Xarxa Penedès'); Vallès Oriental; Vallès Occidental; Barcelonès ('La Intervia'); El Camp; Terres de Ponent; Castelló; València; Palma; Eivissa; Menorca; Perpinyà i Terres de l'Ebre, El Salto La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa

CONTACTES:**General** directa@directa.cat**Redacció** redaccio@directa.cat**Subscripcions** subscripcions@directa.cat**Publicitat** publicitat@directa.cat**Distribució** distribucio@directa.cat**PORTADA: NEGRES COLOR**

La Directa rep una subvenció estructural de la Generalitat de Catalunya pel fet de ser un mitjà en llengua catalana, que suposa menys d'un 2% del pressupost. Per això hem de posar el seu logotip.

SUMARI

A FONS

4-11

'Cop d'estat' empresarial

Marc Font i Eloi Latorre relaten com s'ha gestat el canvi de domicili de més de 2.000 empreses de Catalunya, operació impulsada des de l'Ibex-35, i radiografien l'elit de la classe empresarial catalana. Victor Yustres ens parla de la banca ètica i cooperativa en contraposició a la fugida de CaixaBank i Banc Sabadell.

MIRALLS

12-15

Entrevista a Roser Mercader

Gemma Garcia parla amb la presidenta del Comitè d'Empresa de TV3. Mercader denuncia l'amenaça d'intervenció dels mitjans públics per part del govern Rajoy, però alhora repassa les dificultats i els reptes en la tasca informativa des de 1983. Fotos de Freddy Davies.

IMPRESSIONS

16-18

'Big data' i medicina personalitzada

L'investigador de la Universitat de Lausana, Albert Giralt, ens parla dels futurs avenços mèdics basats en la recollida de dades dels hàbits humans.

L'estratègia de la turismofòbia

Sergi Yanes, membre de l'OACU.

CRUÏLLA

19-21

Excursionisme, natura i memòria

Anna Pujol Reig s'endinsa en el món de l'excursionisme en sintonia amb les lluites socials i mediambientals. Parla amb la recentment creada Unió de Grups Excursionistes Llibertaris. L'entitat senyalitzarà el GR-179, més conegut com a Ruta dels Maquis.

RODA EL MÓN

22-26

La marihuana californiana

Adrián Crespo viatja per les plantacions clandestines, un negoci que suma milers de granges i hectàrees.

L'oblidada illa de Quios

Cèlia Carbonell ens recorda com milers de refugiades sobreviuen a Grècia.

L'anàlisi de Joan Roura

El laboratori de guerra al Líban.

EXPRESSIONS

27-31

Model educatiu de la Revolució russa

Dani Bastús ens detalla els entrebancs de la història dins la història. Les dificultats d'implantació del Narkomprós, un model ideat per Anatoli Lunatxarski amb l'objectiu de substituir l'escola tsarista.

El relat de Júlia Bacardit

Navega per l'octubre on "vam assajar la República". Dibuix de Manuel Clavero.

INDIRECTA

32

Entrevista a Moira Millán

Àlex Romaguera conversa amb la líder maputxe sobre la lluita d'aquesta nació indígena ubicada entre l'Argentina i Xile. Ens parla de la repressió continuada que han patit per part dels governs. Fotografia de Roser Gamonal.

Més que mil paraules

ROBERT BONET / VÍCTOR SERRI | El 14 de novembre de 2012 una bala de goma dels Mossos d'Esquadra mutilava l'ull esquerre d'Esther Quintana. El 30 d'abril de 2013 el Parlament de Catalunya prohibia l'ús d'aquests projectils. Cinc anys després, Roger Español, veí de l'Eixample que va perdre la visió de l'ull dret durant el referèndum de l'1-O per un tret del Cos Nacional de Policia espanyola, trenca el silenci i reclama la prohibició d'aquestes armes a tot arreu i a tots els cossos policials.

Comunitat Directacoop

Alcem els llapis tot i els temps tristos per a l'humor

Ricardo Hermida | @SrPlastiko

Temps en què riure o expressar qualsevol pensament diferent del color gris amb què l'Estat espanyol ho pinta tot, et condemna a una passejada pels jutjats.

La situació ha de ser molt greu perquè un gremi com el de l'humor gràfic hagi decidit aixecar-se de les taules de dibuix i afilar els llapis, una vegada més, per la lluita.

El detonant podrien ser fets com que les revistes d'humor *El Jueves* o *Mongòlia* visitin els tribunals pels seus continguts, o els acomiadaments fulminants de companys com Eneko, Ferran Martín i molts altres, que desapareixen d'un dia per l'altre dels mitjans de comunicació on publiquen en un ofici cada dia més desprotegit en l'àmbit laboral.

Però la situació travessa les nostres fronteres. Ramon Esono (Guinea), Emad Hajjaj (Jordània), Osmani Simanca (Brasil), Musa Kart (Turquia) o G. Bala

(l'Índia) són només alguns noms de companys que s'han vist desposseïts de la seva llibertat pel simple fet de riure.

Riure's de governants corruptes, de les misèries amagades sota les banderes o de lleis absurdes i antidemocràtiques, que, igual que nostra la Llei Mordassa, coarten la llibertat d'expressió i funcionen com la policia del pensament sortida de la novel·la *1984* d'Orwell.

És per això que, sota l'etiqueta #HumorAmenazado, més de 100 humoristes gràfics hem llançat un comunicat en què alertem de la censura que estan patint els mitjans i demanem la derogació d'aquesta llei.

L'equip d'il·lustració de la DIRECTA subscriu aquest escrit, des d'on sempre defensarem la llibertat d'expressió del nostre gremi, així com de la resta de disciplines artístiques que intenten crear i construir un pensament crític. Que no ens esborrin el somriure!

Les píndoles | De l'antifeixisme

17

anys de presó és la petició fiscal per a sis manifestants acusades d'agredir un grup d'ultres el 12-O de 2013

1.000

persones van anar a la marxa solidària amb elles, que el 15, 22 i 29 de novembre afronten el judici a Barcelona

L'espina

ÚLTIMA TRUCADA DEL GOVERN ESPANYOL A LES EMPRESSES QUE VULGUIN MARXAR DE CATALUNYA!

ms

/ VICTOR SERRI

“**E**l 21 de desembre els catalans hem de decidir entre que tornin Puigdemont i Junqueras, o que torni el Grup Planeta”. D’aquesta manera tan explícita s’expressava el candidat del Partit Popular a presidir la Generalitat, Xavier Garcia Albiol, en l’acte de presentació de la campanya a Barcelona, el diumenge 12 de novembre. La frase ho diu tot: l’elit empresarial de Catalunya, històricament discreta, habituada a navegar per totes les aigües, a no remoure l’*statu quo* i a entonar sempre el mantra de l’estabilitat, aquest cop ha pres partit de manera decidida fins al punt de convertir-se en una peça més, i no menor, del cartell electoral dels partits que defensen la Constitució, la monarquia i la integritat territorial de l’Estat espanyol.

Durant la setmana posterior al referèndum, la cúpula del poder econòmic radicat a Catalunya va posar en marxa una operació perfectament planificada i coordinada per crear entre la població una sensació de pànic i destinada a reforçar el relat del Govern espanyol, segons el qual la declaració d’independència portaria Catalunya a la ruïna i a un escenari apocalíptic: el dia 19, el ministre d’Economia, Luis De Guindos, parlava de caigudes d’un 20% en reserves turístiques, d’un 25% en vendes de cotxes, d’un 15% en el consum en grans superfícies... En aquest ordre de coses, el canvi de seu social de 2.471 empreses domiciliades a Catalunya -en-

tre l’1 d’octubre i el 14 de novembre- ha estat exhibit per l’executiu de Mariano Rajoy com un esquer més, justificador de la intervenció de l’autogovern català per la via de l’article 155 de la Constitució. El mateix dia 19, De Guindos avisava que la sortida d’empreses de Catalunya (aleshores es parlava de 800) seria “un aperitiu” en comparació amb el que passaria en cas d’una declaració unilateral d’independència. I la ministra de Sanitat, Dolors Nadal, el dia 17, erigint-se com a portaveu oficiosa de l’empresariat català, deia: “Les empreses se’n van perquè els seus socis i accionistes veuen com en un dia van perdre 4.000 euros en comptes bancaris a Catalunya”.

Els grans bancs mouen fitxa

Els dos grans grups bancaris catalans, CaixaBank i el Grup Sabadell, van ser els que van fer esclatar el detonador de l’operació *fuga d’empreses*, anunciant, de manera quasi simultània, el dia 4 d’octubre, que convocaven consells d’administració urgents per l’endemà amb el canvi de domicili social damunt de la taula, argumentant, justament, l’allau de retirada de dipòsits a què al·ludiria després Nadal, juntament amb la inestabilitat jurídica derivada d’una eventual proclamació d’independència. L’endemà, en efecte, totes dues corporacions aprovaven el trasllat de la seu, a València i Alacant, respectivament.

L'ESTAT ESPANYOL MOBILITZA **LES FORCES DE** **L'IBEX-35** CONTRA LA INDEPENDÈNCIA

L'operació 'sortida d'empreses' de Catalunya ha estat planificada i coordinada per una elit de grans companyies des de fa mesos per generar un clima de pànic entorn de la proclamació de la República, però té un efecte residual en les arques de la Generalitat

Eloi Latorre | @homestatic
Marc Font | @marcfontribas

Després, des de les cúpules s'ha matisat molt el trasllat en massa de comptes bancaris.

Ben aviat apareixia en escena el Govern de l'Estat espanyol, que tot just el dia 6 d'octubre aprovava al Consell de Ministres un reial decret de modificació de la Llei de Societats de Capital fet a mida per facilitar el canvi de seus exprés d'empreses catalanes. La modificació donava la potestat als consells d'administració de decidir el trasllat del domicili fiscal, sense necessitat de ser aprovat per les juntes generals d'accionistes, fins i tot en aquells casos en què els estatuts de la companyia, de forma explícita, ho estableixen.

De fet, l'any 2015 l'executiu espanyol ja va portar al Congrés una reforma d'aquesta llei que facultava les companyies que cotitzen a Borsa per poder-se traslladar sense passar el tràmit de les juntes generals, però mantenia la disposició que els estatuts podien impedir-ho, un detall que ara també s'ha eliminat. La modificació de fa dos anys ja es va interpretar com una picada d'ullet a l'empresariat català per fomentar l'èxode davant de la consulta participativa independentista del 9 de novembre de 2014, que va convocar el Govern d'Artur Mas.

El cert és que, durant els darrers mesos de 2014 i les primeries de 2015, diverses firmes de cert renom instal·lades a Catalunya ja es van traslladar fora, principalment a Madrid, entre les quals el grup hotelier Derby

(propietat de Jordi Clos), que explota gairebé tots els seus establiments a Barcelona; la filial espanyola de la multinacional francesa Suez (accionista majoritària d'Agbar) o el grup carni Valls Company. Cap d'aquestes companyies va relacionar el seu moviment amb el procés independentista sinó a estratègies de mercat. Però una nota emesa pel Cercle d'Economia el novembre de 2015 xifrava en unes 500 les empreses que havien emigrat en un any i assegurava que el procés que havia derivat en la consulta del 9 de novembre i la convocatòria de les eleccions "plebiscitàries" de l'any següent "ha tingut efectes negatius des del minut 1".

La reforma legal d'aquest passat 6 d'octubre desfeia un topall decisiu per a CaixaBank, grup bancari sorgit a partir de diverses caixes d'estalvis amb més de 100 anys d'implantació a Catalunya. En el cas del Sabadell, fa cosa d'un any ja va introduir una modificació estatutària que permetia canviar de seu sense haver de sotmetre la decisió a la junta d'accionistes.

El reial decret del Ministeri espanyol d'Economia va tenir l'efecte desitjat i, en quatre dies, del 5 al 9 d'octubre, sis de les set companyies amb domicili a Catalunya que cotitzen a l'Ibex-35 van anunciar la partida: CaixaBank i les seves participades Abertis i Gas Natural Fenosa, Sabadell, Celinex Telecom i Immobiliària Colonial. L'única que no ho ha fet és la farmacèutica Grífols, »

El 6 d'octubre el Consell de Ministres aprovava un reial decret fet a mida per facilitar el canvi de domicili exprés

En quatre dies, sis de les set companyies amb seu a Catalunya que cotitzen a l'Ibex-35 van anunciar la partida

» que, de fet, realitza bona part de la seva activitat tributària a la república d'Irlanda. L'efecte dominó es va produir i, al següent consell de ministres, el Govern de l'Estat espanyol ja parlava amb to alarmant de 500 empreses *fugades*.

L'operació no va sortir del no-res. Des del final de les vacances, moltes de les grans companyies catalanes van posar a treballar els seus gabinets jurídics per estudiar escenaris d'una possible sortida quirúrgica de Catalunya. Algunes, de fet, el pla està a punt des de fa anys i desat en un calaix. Fonts d'una organització empresarial catalana asseguren que 120 grans i mitjanes empreses ho tenien "tot preparat" per executar el canvi de seu en 24 hores així que algú premés el *botó vermell*.

Malgrat tot, les veus autoritzades del lobbisme empresarial català han seguit -de portes enfora- mantenint el discurs de la calma i les crides a l'acord i la solució pactada. En aquest sentit, ha estat molt significatiu el paper del Cercle d'Economia, un gabinet d'estudis i fòrum de debat al servei de les grans corporacions empresarials de Catalunya que, encara el 4 d'octubre, va emetre un comunicat en què criticava la violència viscuda durant la jornada del referèndum, però l'atribuïa a "la incomprendible i irracional dinàmica per la qual, des de fa anys, es desenvolupa l'anomenat conflicte català". També feia una crida al diàleg i reclamava al president de la Generalitat que convoqués eleccions per desencallar la situació, però, alhora, avisava de les "conseqüències greus" d'una declaració d'independència.

En paral·lel, però, el president actual de l'entitat, Juan José Bruguera, mantenia diverses reunions amb el president de la Generalitat, Carles Puigdemont. L'última va tenir lloc el 7 d'octubre a Girona. Segons el que es va filtrar a diversos mitjans, Bruguera, en comptes de comprometre's a emetre el missatge de calma a l'elit econòmica que li reclamava el president i a actuar d'intermediari per aturar la suposada sagnia, va fer tot el contrari: el va advertir que les fugues il·lustres continuarien en els dies següents (l'endemà mateix Planeta i Abertis ho van anunciar) i li va insinuar una allau de trasllats si, com es creia en aquell moment, proclamava la independència al Parlament. Bruguera és president del grup immobiliari Colonial, que explota parcs d'habitatges a Barcelona, Madrid i París, i des de la crisi immobiliària de fa nou anys està controlat accionarialment per diversos grups bancaris. Colonial va ser de les primeres grans empreses de l'Ibex-35 que va anunciar el canvi de seu, concretament el dia 6 d'octubre.

Ball de números

Aquests dies no hi ha intervenció pública d'un dirigent del PP, Ciutadans o el PSOE que no posi damunt de la taula xifres de milers d'empreses que han abandonat el domicili a Catalunya per traslladar-se a altres llocs de l'Estat espanyol. El Col·legi de Registradors d'Espanya, en el seu informe diari, avalua en 2.471 societats mercantils les que han seguit aquesta operativa entre els dies 2 d'octubre i el 13 de novembre d'enguany. Cal tenir »

BANC SABADELL

El reguitzell de trasllats de seus empresarials fora de Catalunya va agafar força a partir del 5 d'octubre. Aquell dia, el consell d'administració del Banc Sabadell va anunciar que movia el seu domicili de la cocapital vallesana -on va néixer el 1881- a Alacant. L'entitat financera, que des de 1999 presideix Josep Olliu, va ser la primera gran companyia a fer aquest moviment i posteriorment també va optar per moure la presidència i la direcció general del banc a Madrid. La marxa a Alacant i Madrid no va ser una decisió improvisada, sinó que feia almenys dos anys que era damunt la taula, des de les eleccions del 27 de setembre de 2015. En tot just dues dècades, el Sabadell ha passat de ser un banc de províncies al quart més gran de l'Estat espanyol, i Olliu no ha dubtat a qualificar-lo com a "banc espanyol". A Catalunya ja *només* té el 15% del negoci.

UNA ELIT EMPRESARIAL I ECONÒMICA

Les principals organitzacions patronals i els lobbies econòmics més importants co

Marc Font | @marcfontribas

Molt sovint la realitat s'encarrega de desmuntar tòpics recurrents. Un dels habituals, sobretot entre determinada esquerra espanyola, és que la independència de Catalunya és un projecte de la burgesia. A l'hora de la veritat, però, des de la celebració del referèndum de l'1 d'octubre, més de 2.000 empreses han traslladat la seu social fora d'aquest territori, una maniobra especialment secundada per les companyies més grans. Durant un octubre especialment convuls en l'àmbit polític, el gruix dels pronunciaments de l'elit econòmica i empresarial catalana ha anat contra la

declaració d'independència. En alguns casos, fins i tot, s'ha aplaudit l'aplicació de l'article 155 de la Constitució espanyola contra les institucions catalanes.

Més enllà del poder individual que tenen les principals companyies de Catalunya -els casos de CaixaBank, Gas Natural Fenosa, Banc Sabadell o Planeta són especialment significatius-, com s'organitzen col·lectivament? Quins són els seus grups de pressió? Per començar, hi ha les patronals, que són les organitzacions empresarials clàssiques, amb Foment del Treball com a màxim exponent de la gran empresa. De fet, tant Pimec com Cecot,

CAIXABANK

La que és, sense cap dubte, la companyia amb més poder i influència de Catalunya va seguir l'estela del Banc Sabadell, i el 6 d'octubre va anunciar que movia la seu social de Barcelona a València. Els principals directius de l'entitat, com Isidre Fainé -actual president de la Fundació Bancària La Caixa i de Critería, que agrupa les participacions industrials del banc-, sempre s'han caracteritzat per la prudència a l'hora d'opinar sobre política. Tot i això, Caixabank ja va tenir un paper decisiu en el comunicat que les patronals bancàries van emetre abans dels comicis del 27-S, en què amenaçaven amb marxar de Catalunya si s'optava per la independència. Després de l'anunci del trasllat, Gas Natural Fenosa, Abertis i Cellnex van comunicar que també movien la seu. Les tres formen part de l'Ibex i, directament o indirectament, tenen Caixabank com a accionista de referència. Una petita mostra del poder de l'entitat de l'estrella.

ECONOMIA MOLT ALLUNYADA DE LA INDEPENDÈNCIA

incideixen en la defensa de l'«statu quo» i en el rebuig a la ruptura entre Catalunya i l'Estat espanyol

D'esquerra a dreta: Salvador Gabarró, president de Gas Natural; Miquel Valls, president de la Cambra de Comerç de Barcelona; Antoni Brufau, president de Repsol YPF; Salvador Alemany, president d'Abertis, i Joaquim Gay de Montellà, president de Foment del Treball Nacional / CAMBRA DE COMERÇ DE BARCELONA

patronals centrades en la petita i la mitjana empresa, han mostrat un suport al dret a l'autodeterminació de Catalunya -que no a la independència- que les allunya del paper de Foment. A més a més, hi ha els lobbies i clubs privats formals o informals, com el Cercle d'Economia, el Fòrum Pont Aeri o el Círculo Ecuestre, entre d'altres. Tenen com a element comú, més enllà de reunir representants de grans empreses, un accés privilegiat a les autoritats polítiques, tant catalanes com estatals.

Foment del Treball

Amb un origen que es remunta al segle

XVIII, és la gran patronal catalana. Aplega des de grans empreses fins a organitzacions sectorials o provincials de l'empresariat d'arreu de Catalunya. El president actual és Joaquim Gay de Montellà i entre els vocals de la junta hi figuren l'empresari hotelier Joan Gaspart i el president de l'Associació de Promotors i Constructores d'Edificis de Catalunya, Enric Reyna. Ambdós són expresidents de l'FC Barcelona. Tot i que hi ha diferències internes, Foment sempre s'ha mostrat partidari de mantenir l'actual *statu quo*, fonamentalment amb un acord entre els governs català i espanyol que reconegui Catalunya com a nació i un pacte fiscal similar al concert econòmic, entre d'altres. Durant l'octubre, la patronal va refusar la declaració d'independència i Gay de Montellà va manifestar-se el 12 d'octubre al costat de les principals dirigents del PP català i de Ciutadans en la mobilització convocada per Societat Civil Catalana.

Al consell consultiu de Foment hi figuren les màximes representacions d'algunes de les empreses que han traslladat la seu social fora de Catalunya, com Banc Sabadell, Caixabank, Planeta, Abertis, Indukern, Agbar, Gas Natural Fenosa o Catalana Occident. També hi és l'advocat Miquel Roca Junyent, exsecretari general de Convergència Democràtica de Catalunya (CDC) i persona clau en la connexió entre l'elit política i econòmica de l'Estat espanyol. Omnipresent a l'Ibex-35 -està als consells d'ACS, Banc Sabadell i Abertis-, també té incidència al Cercle d'Economia -el seu fill Joan, que enguany l'ha rellevat al capdavant del bufet Roca i Junyent, és vocal de la junta- i presideix la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País, on també hi ha Javier Godó (del Grup Godó) o l'exministre socialista Joan Majó.

Cercle d'Economia

Fundat el 1958, és un espai de debat de l'elit empresarial, econòmica i política de Catalunya. Vinculat tradicionalment a la burgesia nostrada, cada maig celebra una trobada a Sitges en la qual participen alguns dels principals càrrecs polítics de l'Estat espanyol i de Catalunya. L'actual president és Juan José Bruguera, que està al capdavant de la immobiliària Colonial,

empresarial, ja que, a banda de ministre, ha estat president de l'aerolínia Vueling i vicepresident de la constructora OHL i ara és membre del consell d'administració de Seat.

Fòrum Pont Aeri

És un lobby informal que aplega 40 membres de l'empresariat i l'alta executiva de Barcelona i Madrid i organitza sopars discrets amb polítics d'alt nivell. Hi han participat Mariano Rajoy, Artur Mas, Esperanza Aguirre, Soraya Sáenz de Santamaría o Luis de Guindos, per exemple. El 19 de setembre va celebrar l'última trobada i, entre d'altres, van assistir-hi Joaquim Gay de Montellà (Foment) o l'expresident d'Unió Josep Antoni Duran i Lleida. Tot i que mai fa comunicats ni declaracions, per la seva composició és evident que refusa la independència i advoca per una entesa en defensa de l'*statu quo* entre les elits catalana i espanyola.

Les persones integrants varien a cada sopar, però entre les habituals hi ha les principals directives de CaixaBank, Abertis, Banc Sabadell o Endesa. Un clàssic d'aquestes trobades és el caçatalents Luis Conde, de Seeliger & Conde, que ahora és un dels impulsors i directius del lobby Barcelona Global. Conde va fitxar per a la seva companyia l'expresidenta de la Comunitat de Madrid i dirigent del PP Esperanza Aguirre.

De grups de pressió n'hi ha altres, tot i que amb tarannàs diferents. Un de significatiu és el Círculo Ecuestre, que seria un club de la burgesia barcelonina més elitista i conservadora. Presidit pel banquer Alfonso Maristany, Luis Conde també forma part de la junta de govern. Al Senat del Círculo hi ha Mar Raventós, presidenta de Codorniu, la cavista que a l'octubre va traslladar el domicili social a la Rioja. ●

Al consell consultiu de Foment hi són algunes de les empreses que s'han traslladat fora de Catalunya

També hi és l'advocat Miquel Roca, exsecretari general de CDC i vincle entre l'elit política i econòmica

una de les empreses que durant l'octubre va traslladar la seu fora del país. Tot i que hi ha opinions diverses a l'entitat, la posició de Bruguera és diferent de la del seu predecessor, l'economista Antón Costas, que s'ha mostrat favorable a un referèndum acordat. En qualsevol cas, el Cercle ha refusat les vies unilaterals i abans de la declaració d'independència i de l'activació de l'article 155 ja havia reclamat la convocatòria d'eleccions. Una persona estretament vinculada a l'entitat és l'exministre d'Aznar Josep Piqué, que va presidir-la en dues etapes (1995-1996 i 2011-2013). Piqué també personifica els estrets vincles entre elit política i

PLANETA

Setembre de 2012. José Manuel Lara Bosch, aleshores president de Planeta, declara que la independència de Catalunya "és impossible" però que, si s'arriba a materialitzar, el grup editorial i de comunicació traslladarà la seu fora de Catalunya. El 10 d'octubre de 2017, després que Carles Puigdemont deixi en suspens una declaració d'independència, que no s'oficialitzarà fins 17 dies després, Planeta anuncia que se'n va a Madrid. Amb Lara Bosch fora d'escena -va morir el gener de 2015- el principal grup editorial i de comunicació de l'Estat espanyol ha demostrat que la seva aposta política no s'ha mogut ni un mil·límetre en els darrers cinc anys. Amb una facturació que supera els 3.000 milions d'euros anuals, Planeta és un gegant corporatiu amb bones relacions amb el PP i que, entre d'altres, controla Atresmedia (Antena 3 i La Sexta), un dels dos grans grups televisius espanyols.

CODORNIU I FREIXENET

Són dos dels grans grups vitivinícoles de Catalunya. Durant dècades han mantingut la seu a Sant Sadurn d'Anoia, però les darreres setmanes han pres decisions contraposades. Codorniu, que presideix Mar Raventós, sempre havia mostrat un perfil baix en relació amb el conflicte polític, però a mitjan octubre va decidir moure la seu social del Penedès a Haro (La Rioja). El grup va facturar 235 milions l'any passat. Freixenet, en canvi, es va decantar el 31 d'octubre per quedar-se a Sant Sadurn, un cop Catalunya havia recuperat "l'ordre constitucional", amb l'aplicació de l'article 155. El contrast és més evident quan el president de Freixenet, Josep Lluís Bonet -president de Fira de Barcelona-, és un dels empresaris que els darrers anys més explícitament ha rebutjat la independència, fins al punt de declarar que si es produís "seria una catàstrofe". Freixenet va ingressar 529 milions el 2016.

» en compte un parell de circumstàncies: moltes grans corporacions, en moure la seva matriu, arrosseguen desenes de filials i empreses participades. D'altra banda, algunes de les firmes que han anunciat la marxa, com la cervesera San Miguel o la paperera Torraspapel, són en realitat filials de grups que ja tenien base en altres llocs de l'Estat espanyol.

Fet i fet, els moviments d'empreses, i més en concret la concentració de grans companyies a Madrid, no és un fenomen nou, sinó que s'ha anat produint de forma sostinguda dels anys 80 ençà, a causa, entre d'altres, dels processos de fusió i absorció (molt particularment en l'àmbit de les constructores i les grans empreses de serveis) o, més modernament, a les polítiques de rebaixes fiscals impulsades pel govern autònom en temps d'Esperanza Aguirre, sobretot en l'impost de successions i transmissions. En el període 2014-2017, Madrid va sumar 1.002 empreses, mentre Catalunya en perdia 1.072, segons dades del registre privat Informa. Així i tot, els moviments societaris formen part del paisatge habitual de la globalització i la desregulació econòmica, no més a escala estatal sinó internacional. En el període 2008-2016, segons les dades del Col·legi de Registradors d'Espanya, una mitjana de 848 empreses van sortir de Catalunya cap a altres llocs de l'Estat espanyol, però a la Comunitat de Madrid (on el teixit empresarial és quantitativament menor) la mitjana va ser superior, de 1.233 empreses anuals.

En el període
2014-2017, Madrid
va sumar 1.002
empreses, mentre
Catalunya en
perdia 1.072

Els trasllats no
suposen un canvi de
rutines de producció,
ni d'estratègia
de negoci ni
deslocalitzacions

Un moviment simbòlic

“Si hi hagués independència, molts anirien a l'atur, però això no passarà gràcies a l'aplicació del 155.” Això vaticinava l'exministre socialista Josep Borrell en els parlaments finals de la concentració unionista del 29 d'octubre a Barcelona. El cert, però, és que, malgrat el degoteig de xifres, amplificades mediàticament des del Govern central i els partits que li donen suport, fins ara cap cas dels dos milers d'empreses que han decidit canviar de seu en els dos darrers mesos ha comportat un canvi de rutines de producció, ni d'estratègia de negoci ni de deslocalització de centres de treball. Ha estat així des de les grans firmes fins a les pimes més anònimes. En algun cas significatiu, com el Grup Agbar, s'ha recalcat que el trasllat és temporal. D'altres, però, com CaixaBank, han insinuat que

el moviment té aires de permanència i ja ha celebrat un consell d'administració a la nova seu valenciana i una presentació de resultats semestrals a la premsa, amb la clara intenció de marcar territori.

Malgrat que no hi ha hagut un impacte en “l'economia real”, sí que, des de les altes estructures de l'Estat espanyol, s'hauria intentat, almenys en un cas, aconseguir la fotografia d'un abaixament de persiana sonat. Es tracta de SEAT, la filial del grup automobilitic Volkswagen que genera milers de llocs de treball directes i indirectes al voltant del complex industrial que té a Martorell. El president del seu comitè d'empresa, Matías Carnero, en unes declaracions a la cadena basca EITB, va parlar de “pressions polítiques i monàrquiques” per traslladar la seva producció. Una

CATALANA OCCIDENTE

El dia 10 d'octubre, el sisè grup assegurador de l'Estat espanyol en primes emeses –i el segon de Catalunya, per darrere de VidaCaixa– anunciava el trasllat de la seva seu social de Sant Cugat del Vallès a la delegació amb què ja comptava al passeig de la Castellana de Madrid. Catalana Occidente neix l'any 1959 a partir de l'absorció de la centenària Catalana de Seguros pel holding Occidente, impulsat per un grup d'inversió liderat pel bagenc Jesús Serra i Santamans, un empresari estretament vinculat a Jordi Pujol, a qui va acompanyar al consell d'administració de Banca Catalana. Serra i Santamans també va ser el gran factòtum de l'estació d'esquí de Baqueira Beret, beneficiada amb diversos permisos d'ampliació per l'administració pujolista. Actualment, un dels seus fills, Josep Maria Serra Farré, presideix el grup, la novena fortuna dels Països Catalans segons el rànquing Forbes de 2015.

AGBAR

El dia 7 d'octubre diversos mitjans van anunciar que Aigües de Barcelona (Agbar) abandonava la seva seu a la Zona Franca per traslladar-se a Madrid. La notícia necessita molts matisos: en realitat, el que canvia de seu és el que es coneix com a grup Agbar, que agrupa Aigües de Barcelona i altres empreses menors, com Sorea i Cassa. Però cadascuna d'aquestes societats, individualment, mantindrà la seva seu catalana. Agbar està controlada des de l'any 2005 per la multinacional francesa Suez –després d'una època sota control de La Caixa–, que l'octubre de 2014 ja va traslladar la seva seu de Barcelona a Madrid, coincidint amb la primera consulta independentista. La marxa, simbòlica, d'Agbar, ha reobert el debat sobre la remunicipalització dels serveis d'aigua potable: cal tenir en compte que des de 2013, en consorci amb l'Àrea Metropolitana, és l'encarregada d'abastir 22 municipis de la conurbació de Barcelona.

A l'esquerra, Carles Puigdemont amb Juan José Bruguera, president del Cercle d'Economia / PARLAMENT DE CATALUNYA

El ministre Juan Ignacio Zoido presideix un acte de la Fundació José Manuel Lara (Grupo Planeta) / JUNTA DE ANDALUCIA

setmana més tard, el delegat de la Generalitat a París assegurava al canal francès CNews que “el rei Felip en persona ha trucat a Volkswagen per demanar-los per favor que se'n vagin”. Des de la direcció del grup no s'ha confirmat ni desmentit res i es guarda un silenci sepulcral sobre la situació catalana, i no ha insinuat cap previsió, ni tan sols de moure la seu corporativa de SEAT, malgrat els intensos rumors.

El cert és que, tot i l'enorme repercussió mediàtica, l'impacte fiscal del trasllat de les seus de més de 2.000 empreses fora de Catalunya és molt limitat, segons s'han encarregat de destacar diversos fiscalistes les darreres setmanes. La raó és que el gruix dels impostos derivats de la presència al territori d'una companyia no es veu afectat. L'única excepció és l'impost sobre transmissions

patrimonials i actes jurídics documentats, que recapta l'administració catalana. El principal tribut que paguen les empreses és l'impost de societats (IS), però en aquest cas no canvia res, perquè se'l queda totalment el govern espanyol, que no en transfereix ni un euro als executius autonòmics. A efectes pràctics, és indiferent on tingui la seu una empresa, perquè si genera beneficis i, per tant, ha de pagar l'IS, l'import anirà a engrèixar les arques de la Hisenda de l'Estat espanyol.

Segons els pressupostos de la Generalitat de Catalunya d'enguany, l'impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats suposa uns ingressos de més de 1.750 milions d'euros. Aquest tribut inclou una gran varietat de supòsits i el gruix de la recaptació prové d'operacions immobiliàries, de manera que l'afectació pel trasllat

de la seu social de 2.300 empreses, de les quals només una petita part també han mogut la seu fiscal, té un impacte mínim per a l'administració autonòmica.

Altres tributs com l'impost d'activitats econòmiques (IAE) o l'impost de béns immobles (IBI), ambdós de caràcter municipal, estan més lligats als béns físics -com edificis, entre d'altres- que al domicili social de l'empresa. I això implica que se seguiran pagant allà on hi hagi els centres de producció, que cap companyia ha traslladat. Finalment, aquest darrer punt també implica que la pràctica totalitat de les plantilles es mantindrà a Catalunya, o sigui que l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF) es pagarà aquí. No és un detall menor, bàsicament perquè és el tribut que més ingressos aporta a la Generalitat, que rep la meitat del que l'Estat espanyol recapta a Catalunya. ●

LA BRUIXA D'OR

El 18 d'octubre, el popular empresari de Sort, Xavier Gabriel, va convertir en una campanya mediàtica l'anunci del trasllat de tots els seus negocis fora de Catalunya, incloent-hi el que l'ha fet més famós, l'administració de loteria La Bruixa d'Or, coneguda per haver venut diverses vegades la Grossa de Nadal. Gabriel va anunciar a les televisions de l'Estat espanyol que no faria més inversions a la seva comarca, fart de l'assetjament de sectors independentistes. Al Pallars hi ha impulsat diversos negocis immobiliaris i turístics (alguns dels quals van fer fallida, com l'empresa Aventur, dedicada a explotar el boom del ràfting). Per traslladar La Bruixa d'Or no ho tindrà fàcil, però, ja que el permís depèn de la Societat Estatal d'Apòstes i Loteries de l'Estat (SELAE), que sol ser bastant restrictiva a l'hora de concedir-ne, i, de fet, el mateix consorci va confirmar dies més tard que Gabriel encara no havia demanat aquest canvi de domicili.

CIMENTS MOLINS

Aquest negoci cimiter amb fàbrica i seu a Sant Vicenç dels Horts va decidir en consell d'administració, el 20 d'octubre, traslladar el seu domicili social a Madrid (però mantenint les filials industrials a Catalunya). Fundat el 1928 i controlat de sempre per la família Molins, el representant més significatiu de la darrera generació ha estat Joaquim Molins i Amat, que va combinar els càrrecs a l'empresa amb la carrera política: va ser portaveu de CiU al Congrés dels Diputats espanyol, conseller de Comerç i Turisme i Política Territorial als governs de Jordi Pujol i portaveu convergent a l'Ajuntament de Barcelona. Molins va morir l'agost passat. Un dels seus deu germans és l'advocat Pau Molins, que va defensar durant un temps Fèlix Millet i va ser part de l'equip jurídic de la infanta Cristina en el cas Nóos. Actualment duu la defensa de l'exconseller Santi Vila, investigat per un delictes de rebel·lió per la declaració d'independència del 27-O.

LA BANCA QUE **ES QUEDA**

El descontentament amb el trasllat de la seu social dels grans bancs fora de Catalunya impulsa les entitats de finances ètiques i/o cooperatives, que ahora volen mantenir un creixement sostenible

Víctor Yustres | @victoryus3

Pocs dies després del referèndum de l'1 d'octubre i amb la declaració unilateral d'independència sobre la taula, un gran nombre d'empreses van decidir traslladar la seva seu social fora de Catalunya. Dels primers a moure fitxa van ser els dos grans bancs catalans: CaixaBank i el Banc Sabadell van decidir, entre el 5 i el 6 d'octubre, desplaçar la seu social a València i Alacant respectivament, per tal de mantenir la seguretat jurídica i les garanties que els proporciona el fet d'estar sota el paraigua del Banc Central Europeu davant la incertesa de l'escenari polític i legislatiu en cas d'independència. També van prendre la mateixa decisió la caixa d'arquitectes Arquia i el banc Mediolanum, que van moure les seves seus socials a Madrid i València respectivament.

Tot i que els grans bancs mantindran, en un principi, les seues operatives i el personal a Catalunya, moltes persones de l'àmbit sobiranista han manifestat el desacord amb el canvi de seu i han buscat alternatives per poder traslladar els seus estalvis o fer altres operacions financeres. En aquesta cerca s'han trobat amb dues caixes cooperatives que mantenen, de moment, la seu a Catalunya, que són Caixa d'Enginyers (fundada l'any 1967 i amb més de 142.000 sòcies) i la Caixa Rural Guissona (una petita entitat comarcal que opera des de 1963). Algunes també han descobert un moviment alter-

natiu a la banca tradicional que fa temps que planteja una economia al servei de la transformació social: les entitats de finances ètiques i solidàries.

Allau de demandes d'informació

Les entitats de banca ètica que operen a Catalunya són quatre: Triodos Bank, Fiare, Coop 57 i OikoCrèdit. En total, les finances ètiques s'enfilaven l'any 2016 a 236.000 persones usuàries, amb un capital de 170 milions d'euros i gairebé 2.000 milions d'euros d'estalvi gestionat, segons el Baròmetre estatal de les Finances Ètiques. Tot i que encara és aviat per donar dades de noves altes de sòcies i clients, sí que s'ha pogut constatar un fort creixement de l'interès per aquestes entitats durant l'últim mes. A l'octubre, el web bancaetica.cat ha multiplicat per quatre les visites habituals, OikoCrèdit ha comptabilitzat sis vegades més sol·licituds d'informació que la mitjana mensual i Coop57 ha rebut fins a 60 preguntes setmanals aquest últim mes, quan normalment en reben unes 10. "Aquest mes ens han contactat unes 300 persones per informar-se sobre la banca ètica, algunes indicant específicament que volien canviar de banc com a càstig pel trasllat de seu social", afirma Nina González, coordinadora de FETS, una entitat de segon nivell que agrupa entitats catalanes del tercer sector i l'economia solidària per tal de promoure el finançament ètic i solidari.

González opina que és important que la gent que s'apropa a les finances ètiques vegi que existeix un altre tipus de banca que, no només no marxa del territori, sinó que prioritza altres aspectes més enllà de la rendibilitat econòmica. "El que ha passat és una mostra més que les entitats financeres convencionals prioritzen únicament i exclusiva els seus interessos econòmics i els dels seus accionistes, sense tenir en compte cap altre criteri ètic, social, de desenvolupament local o d'arrelament al territori. De la mateixa manera que inverteixen en indústria armamentística o en indústries contaminants, en el moment que veuen que hi ha possibilitat de pèrdua momentània de rendibilitat econòmica, prenen les decisions que calgui", afegeix la coordinadora de FETS.

Creixement sostenible

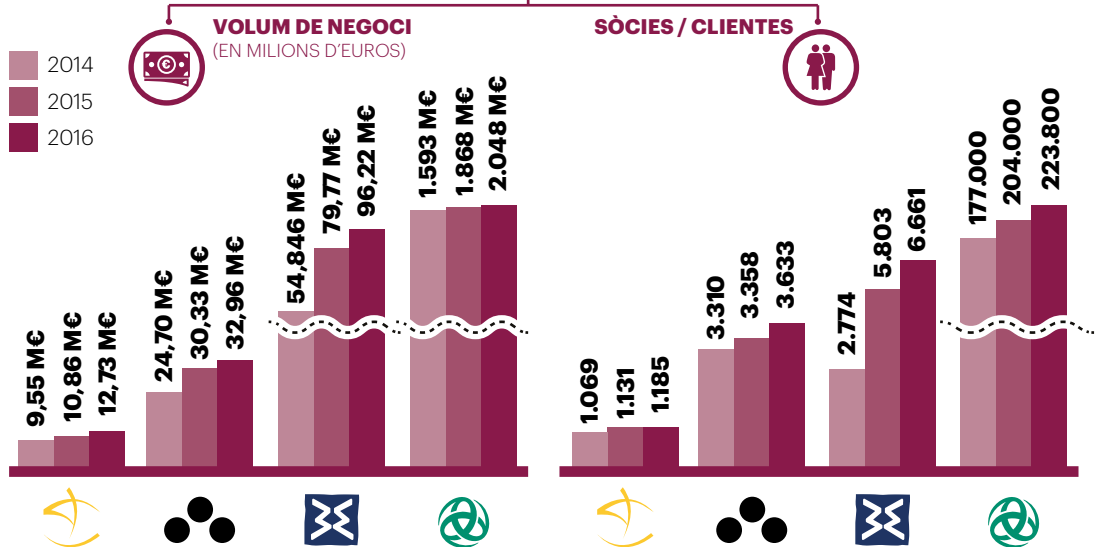
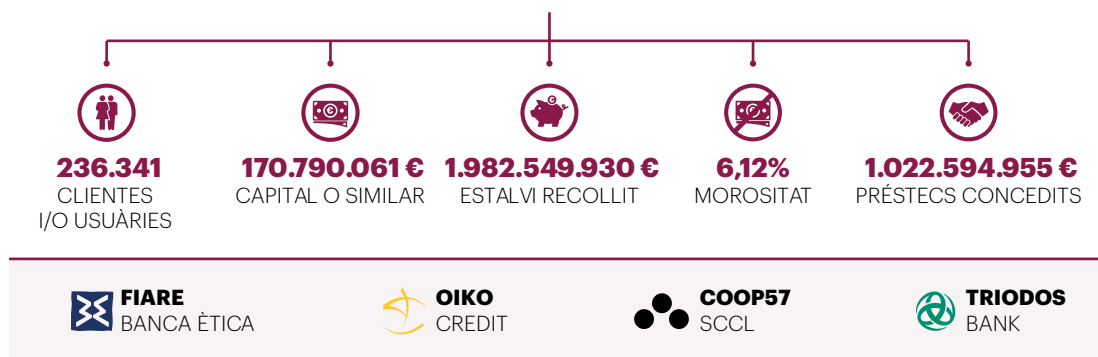
Tot i que el trasllat dels grans bancs es podria haver llegit com una oportunitat per captar noves sòcies o clients, les entitats de finances ètiques han decidit no fer una campanya comunicativa o comercial en aquest sentit. "Volem incorporar més recursos i donar servei a les persones que ens demanen informació i que volen fer-se clients, però ahora hem de mantenir el nostre model de banca ètica cooperativa i participativa i continuar sent sostenibles a contracorrent de legislacions i regulacions. Això vol dir que el creixement ha d'anar a poc a poc", afirma Albert Gasch, responsable cultural de Fiare Banca Ètica, un banc que opera a Itàlia i a l'Estat

Les finances ètiques s'enfilaven l'any 2016 a 236.000 persones usuàries, amb un capital de 170 milions d'euros

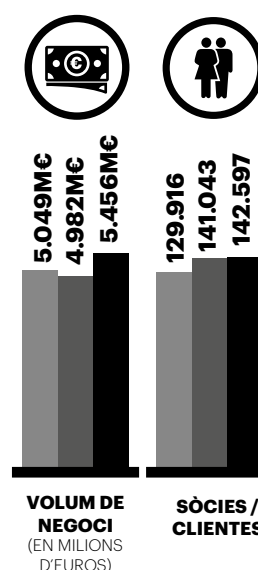
L'Ajuntament d'Argentona (CUP) ha activat els tràmits per transferir més de 2,8 milions d'euros a Triodos Bank

Baròmetre de les finances ètiques 2016 a l'Estat espanyol

Inclou les quatre entitats financeres de banca ètica que operen a Catalunya: Triodos Bank, Fiare, Coop57 i OikoCredit.

La principal banca cooperativa catalana

FONTS:
Baròmetre de les finances ètiques 2016.
Memòries anuals de cada banc o entitat.

/ MILVIETNAMS

espanyol i que desenvolupa una estructura organitzativa única amb una àmplia participació de les persones sòcies en diferents grups territorials. A l'Estat espanyol compten amb més de 2.400 sòcies i 2,5 milions d'euros de capital social.

Gasch, a més, considera que ja s'han donat altres suposats escenaris de creixement abans, però que les prioritats haurien de ser unes altres. "Quan va aparèixer el 15-M, quan va esclatar la crisi bancària amb la fallida de Lehman Brothers o amb l'escàndol de les preferents, moltes persones també apuntaven que era el moment ideal per fer una campanya de captació de sòcies. Ara s'afegeix un motiu més, però no crec que el nombre de persones que faci el pas de canviar ara a la banca ètica pels fets de l'últim mes suposi una demanda significativa per a nosaltres. La nostra estratègia principal continua sent expandir-nos dins l'àmbit de l'economia solidària, i en això encara ens queda molta feina a fer", afegeix el responsable cultural de Fiare.

Xavi Teis, responsable de comunicació de Coop 57, alerta que el fet de créixer per créixer pot arribar a ser contraproduent. "Les entitats de finances ètiques tenim més facilitat per captar estalvi que per concedir préstecs, i si la balança es desequilibra molt, pot ser perillós per a la viabilitat del projecte. Per això, en el nostre cas, ens hem marcat un topall a les noves entrades de capital i actualment no invertim esforços en campanyes per atraure més estalvi", apunta Teis. Coop57 ofereix serveis financers a entitats i comptava a finals de 2016 amb més de 3.600 sòcies i prop de 33 milions d'euros de capital social.

Desmuntar tòpics

Amb el creixement de les demandes d'informació, les entitats de finances ètiques també han hagut de desmuntar alguns tòpics al voltant de la banca ètica. Per exemple, hi ha qui considera que no és una opció segura. "En aquest sentit cal remarcar que les entitats de finances ètiques, com qualsevol altre banc, compten amb la regulació, garantia i aval del Banc d'Espanya", afirma Nina González. "A més, un altre dels elements que indica el grau de seguretat és la morositat. Contràriament al que molta gent pensa, la taxa de morositat de les entitats de finances ètiques és significativament inferior a la resta de bancs: 6,12% davant del 9,11% de la banca tradicional", apunta González.

Una altra de les preguntes més repetides per les persones que s'apropen a demanar informació sobre les finances ètiques és si són entitats catalanes. González remarca que, tot i que algunes entitats tenen l'origen fora de Catalunya, estan formades per persones del territori i que, a més, inverteixen en economia real i de proximitat, no en economia especulativa com altres bancs.

Posicionar-se o no

Un altre dels fets que diferencia algunes de les entitats de banca ètica de la resta de bancs és el seu posicionament públic davant d'alguns dels darrers episodis de repressió i vulneració de drets civils i democràtics viscuts a Catalunya els darrers mesos, com ara les vagues generals del 3 d'octubre i el 8 de novembre o les mobilitzacions contra les detencions i confiscacions de paperetes prèvies a l'1 d'octubre. "Nosaltres no ens posicionem ni a

favor ni en contra de la independència perquè la nostra base social és àmplia i amb diferents sensibilitats, però sí que ho hem fet per denunciar la vulneració de drets polítics, civils i democràtics, contra la repressió i pel dret a decidir dels pobles", afirma Xavi Teis.

Albert Gasch remarca que molta gent opina que els bancs no s'haurien de posicionar en debats polítics o socials. "Nosaltres, a més de ser un banc, tenim tota una base social, que està arrelada al territori i que, per tant, li importa allò que passa. Amb la irrupció de la policia espanyola i la guàrdia civil a les conselleries el 20 de setembre, Fiare va publicar un comunicat a escala estatal condemnant la repressió i la vulneració de drets humans", recorda Gasch. "Cal recordar que els nostres socis tenen una lògica molt diferent del soci capitalista: volen construir una eina financera per a la transformació social", afegeix.

A més de persones a títol individual, també alguns governs municipals han iniciat tràmits per traslladar els diners a entitats de finances ètiques, arran de la marxa de Banc Sabadell, Caixa Bank i altres entitats financeres de Catalunya. És el cas de l'Ajuntament d'Argentona, governat per la CUP, que va activar el 20 d'octubre els tràmits per transferir més de 2,8 milions d'euros a Triodos Bank, amb qui treballa des de 2016. També l'Ajuntament de Sitges (PDeCAT-ERC) ha transferit 500.000 euros a un nou compte de la mateixa entitat i l'Ajuntament de Ripoll, amb el vot unànim de tot el ple municipal, es compromet a traspassar els seus comptes i fons bancaris a entitats financeres de la banca ètica l'any 2018. ●

Roser Mercader,

presidenta del Comitè d'Empresa de TV3

“Temem que l'Estat pugui
intervenir-nos amb un
escanyament pressupostari”

Text: Gemma Garcia | @gemma_g_fabrega
Fotografies: Freddy Davies | @FreddyDU_photo

Finalment, amb una esmena del PSOE, els mitjans públics catalans s'han deslliurat del 155. Continueu amenaçats?

Sí que és veritat que el míssil directe contra la Corporació, redactat pel Govern espanyol, s'ha desviat. Però en el 155 continua havent-hi la possibilitat que es nomenin, destitueixin o designin nous gestors per a totes les empreses públiques, i entenem que la Corporació hi podria estar subjecta. És molt important que hagi desaparegut la referència directa als mitjans públics, però sabem que la intervenció no està descartada. Temem que pugui haver-hi una intervenció a través de la via indirecta: un escanyament pressupostari. No sabem què passarà amb els pressupostos d'enguany, ni amb els de l'any vinent, però hi ha el perill que hi hagi dèficit, perquè no s'han aconseguit els ingressos de publicitat que s'esperaven. Agafant-se a la llei de dèficit zero, podrien justificar les mesures. Per això estem molt queixosos. El mes de juny, hi havia l'oportunitat de fer un contracte programa, que s'havia d'acordar entre la direcció de la *Corpo* i el Govern de la Generalitat. Si s'hagués fet, estariem en una millor situació per aguantar problemes econòmics, perquè s'hauria fixat un pressupost pluri-annual; no estariem patint cada any. No ho tenim i estem empipats. Com a mitjans públics, estem en una situació vulnerable i sota la bota del control financer del ministeri de Montoro. Estem preocupats.

La vostra posició va ser contundent. Si s'aplicava l'article, no reconeixeríeu l'autoritat de noves directives nomenades pel Govern espanyol. Com ho hauríeu fet?

No sabíem per a què ens havíem de preparar. La gent rebutjava les paraules obeir/desobeir, des de la perspectiva que els mitjans, com que no obeeixen, no desobeeixen. I la paraula, quan està aplicada a un mitjà de comunicació i a l'activitat periodística, té altres connotacions. T'hauries trobat que dins la plantilla hi ha gent que tindria dret a fer objecció de consciència i gent que no, perquè només qui està emparat per l'estatut professional té uns drets que pot invocar. No sabíem ben bé a què ens havíem d'enfrontar, però sí que teníem clar que havíem de preservar, fins on fos possible, l'emissió i la programació. Això vol dir no situar-nos d'una manera eixelebrada en un punt de vulnerabilitat, continuar fent la feina com l'anàvem fent i sense caure en la desobediència tipificada com a desobediència civil, perquè aleshores vinguessin i ens tanquessin. Ara crec que ens hem de preparar per a altres situacions, com el control pressupostari. Enmig de tot l'embolic polític, desagradable i desconcertant, notem que tornem a estar en el punt de mira. Ho hem viscut amb molta incomprensió i hem fet un gran desplegament per explicar-nos.

I com us expliqueu?

Cal saber que els mitjans públics tenim una sèrie d'instruments de control. Som autocrítics i ho hem de continuar sent, no som perfectes i estem reclamant una desgovernamentalització des de fa molts anys. Ens preguntem per què no hi ha una llei de la *Corpo* nova. El Parlament no va ser capaç de posar-se d'acord. Si la tinguéssim aprovada des d'abans de l'estiu -un ampli arc parlamentari hauria consensuat la nova llei-, tindríem un Consell de Govern renovat i un contracte programa. Però ens han deixat desprotegits. I ara haurem de fer el mateix de sempre: tornar a defensar els mitjans públics, explicar per què servim, que som més que un mitjà de comunicació, que som una potent indústria audiovisual, que som el motor de l'audiovisual català, que sense TV3 no hi ha indústria audiovisual en català, que tot el món d'aquest entorn depèn molt de la televisió... Es mira TV3 com un mitjà que depèn del Govern, quan no és veritat, depèn del Parlament, però encara n'hauria de dependre de manera més àmplia i consensuada. I, és clar, hauria de ser independent dels avatars polítics, és a dir, que els terminis per als directius no estiguin lligats a les eleccions, per exemple.

Deies que esteu en el punt de mira. Les darreres setmanes, Catalunya Ràdio, per la seva accessibilitat, ha rebut un atac ultra. Però mirant enrere, per exemple, la vicesecretària d'organització del PPC, Dolors Montserrat, el 2015 ja va assegurar que, si depengués d'ella, tancaria TV3 o "buscaria inversors privats". Hi ha hagut un discurs propici a la intervenció dels mitjans públics?

No defensaré tot el que ha fet TV3, però sí que defenso sense fissures el que estem fent des de fa uns mesos; des dels atemptats fins aquí hem estat impecables. Som molt bons quan expliquem el que passa, tot i tenir uns mitjans limitats. Per alguna raó som els més vistos durant el mes d'octubre. Crec que errors del passat, pel que fa a la tria de tertulians, de com es fan els debats, de temes que s'escullen reiteradament... han retroalimentat una crítica desbordada que fa una esmena a la totalitat que no accepto. L'esmena a la totalitat és infantil. Des del Comitè d'Empresa hem fet tot el possible per anar a explicar als grups parlamentaris què fem i què som, i hem proposat fer una *Corpo* més participada socialment, perquè creiem que els continguts han de ser per a tothom. Crec que aquesta assignatura l'hem de completar, perquè és veritat que no tothom es reconeix en la televisió pública. Amb això no vull dir que s'hagi de *quotitzar*, però la necessitat de reivindicar-nos també passa per admetre coses a millorar.

Quin paper juguen les cadenes estatals?

La campanya d'incomprensió, de "sou sectaris", és intolerable, sobretot quan te la fan des d'alguns mitjans que no tenen cap tipus d'autocontrol i només fan espectacle de qualsevol tema polític, humà o social. En el panorama audiovisual espanyol hi ha un gran problema: un bon dia, cap al 2006, va aparèixer la ultradreta amb emissores pròpies, i des d'aquell fatídic moment tenim la ultradreta mentre sopem a casa, perquè les cadenes generalistes estatals competeixen amb aquests continguts alarmistes. Tornem a estar en el centre, per raons

És una veterana de TV3. Hi va començar a treballar abans de la primera emissió el 1983. Tot i fer una pausa d'un any i mig a Canal Plus, Roser Mercader porta tota una vida a la televisió pública catalana i, des de 2014, ocupa la presidència del Comitè d'Empresa. Ens recull a l'entrada dels estudis, on hi ha una pancarta que constata: "Sense mitjans públics no hi ha democràcia", que respon als atacs i amenaces del Govern espanyol i Ciutadans. L'actual escenari polític dista molt d'aquell que va fer possible que el Parlament aprovés per unanimitat la llei de creació de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió a principis dels 80. Per reivindicar aquell consens, els treballadors i les treballadores van tancar la placa que commemora la inauguració de les instal·lacions per part de Jordi Pujol, amb una pancarta que recorda el paper de la cambra catalana. Ara, però, és un missatge que clama "Democràcia" el que dona la benvinguda a TV3.

“ ”

Enmig de tot l'embolic polític, desagradable i desconcertant, notem que tornem a estar en el punt de mira

La campanya de "sou sectaris" és intolerable, sobretot quan te la fan des de mitjans que no tenen cap tipus d'autocontrol

polítiques, però també perquè som una molèstia per als interessos comercials i econòmics. No tot és política, també hi ha interessos més crematístics.

L'Observatori Mèdia.cat va mesurar la pluralitat en les tertúlies dels mitjans públics, tant catalans com de l'Estat espanyol, i TV3 i Catalunya Ràdio en sortien molt més ben parats. Quin creus que és l'estat de salut de la pluralitat?

Quan ens posem amb comparatives no hi ha color, però no em sembla una bona política, perquè tenim una ambició de televisió nacional de Catalunya, i això vol dir que ha de ser per a tothom. L'estat de salut de la pluralitat és millorable. Tenim un bon recorregut darrerament, però el que perds en una època anterior costa de recuperar. Quan decideixes que una cadena ja no te la mires, si perds credibilitat, és difícil retornar-hi, perquè ja has agafat un prejudici. Ens passem la vida combatent prejudicis. Tot i això, les darreres dades del Baròmetre d'Opinió Pública del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO) indiquen que som la preferida per informar-se, i això té molt valor. Hem d'intentar recuperar aquell públic que no troba l'espai.

El 2012, amb els vots de l'aleshores CiU i el PP, es va reformar la llei de la Corporació. Ja no era necessari un cert consens per escollir l'equip directiu. Això ha comportat el repartiment polític?

Vam arribar a la llei de 2007 després que, des de 1999, lliuréssim una insistent batalla perquè hi hagués una normativa no governamental. El 2007, per fi, es va aprovar una llei que no era perfecta, però que era infinitament millor que la que havíem tingut. Però va arribar un bon dia, el 2012, quan PP i CiU es van posar d'acord, i, amb una setmana, van reformar la llei, la van regovernamentalitzar: van decidir que amb majoria simple "es resolen els problemes". El resultat va ser el Consell de Govern que tenim ara, amb el qual, des del punt de vista dels treballadors, hem tingut enfrontaments des del minut zero. Mai havia passat en la nostra història. Malgrat que hi hagi hagut un munt de canvis en el Govern, continuen els mateixos, amb un aïllament bàrbar. La regovernamentalització l'hem discutit sempre i apostem per reformar la llei. Després de les eleccions del 27-S, Convergència i ERC van fer un pacte per repartir-se la *Corpo*: el director de la ràdio i el d'informatius de la *tele* per a ERC, i el director de *tele* i el d'informatius de ràdio per a Convergència.

“ ”

Quan decideixes que una cadena ja no te la mires, si perds credibilitat, és difícil retornar-hi, perquè ja has agafat un prejudici

Després de les eleccions del 27-S, Convergència i ERC van fer un pacte per repartir-se TV3 i Catalunya Ràdio

Quin model d'elecció dels òrgans defenseu?

La nostra proposta és, sense ficar-nos en el nombre exacte de consellers, que hi hagi un Consell de Govern, aprovat per una majoria àmplia del Parlament -dos terços-, que siguin professionals reconeguts, avaluats pel Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC), i hi hagi participació dels treballadors. Coherentment, reclamem un Consell Professional. Hi ha hagut propostes força avançades perquè fos escollit directament pels treballadors.

Vau desaprovat el nomenament de Vicent Sanchis com a director. Per quines raons?

Pel mètode d'elecció, no és una qüestió personal. Feia mesos que hi havia un tràmit parlamentari per renovar la llei, per fer el que s'havia compromès el Parlament, i renovar tres membres del Consell caducats des de fa dos anys. I no només no van complir amb la renovació, sinó que van fer una elecció arbitrària, o amb criteris poc amplis i consensuats, d'un nou director. I d'un dia per l'altre. A més, Vicent Sanchis és una persona molt significativa políticament. Si fos una altra persona i s'hagués fet amb el mateix sistema, hauríem fet el mateix, per les formes poc democràtiques.

Per què van destituir l'anterior director amb tanta rapidesa?

En Jaume Peral havia anat al Parlament a reclamar més pressupost per a la graella i, alhora, s'havia enfrontat al diputat del PDeCAT Jordi Cuminal, que havia criticat la cobertura dels judicis pel 3% del Palau, que havia estat impecable. La resposta va ser *fotre'l* fora i nomenar Sanchis. Això va passar un divendres, dissabte el destituïen i dilluns es feia públic. És molt revelador. Amb aquests precedents, el nomenament de Sanchis queia en un escenari encès. No ens creïem el seu projecte, perquè sabíem que l'havien posat per motius polítics.

Amb el canvi, sembla que TV3 camina cap a un model amb més entreteniment per poder competir amb altres televisions. Aquesta lògica ha de dominar en la televisió pública?

En el seu moment, es va justificar el nomenament de Sanchis perquè hi havia una davallada d'audiències, que ja venia de lluny. Van dir que volien fer canvis, que no són possibles sense pressupost suficient. Era difícilment versemblant que Sanchis pogués entrar amb una graella més competitiva sense tenir més diners. De fet, la remuntada d'audiència, una vegada més, ha vingut per l'actualitat. Malauradament, els atemptats han posat la gent a mirar els informatius ininterrompudament, i el Procés encara més. Dels seus projectes de renovació d'entreteniment, podem dir que la direcció de la *Corpo*, per exemple, ja ha rescindit el contracte a Núria Roca, presentadora d'*A tota pantalla*, sense donar explicacions. L'audiència és bona però no és l'objectiu, no ha de moure una televisió pública i tampoc la privada. Si els Consells de l'Audiovisual tinguessin autoritat, s'haurien de posar límits a alguns programes d'entreteniment grollers, de baixa qualitat i totalment deformadors. Els mitjans públics han de tenir com a principal objectiu una oferta de qualitat per al conjunt de la ciutadania, amb diferents gèneres -des d'allò minoritari fins a allò generalista.

Comissions de control parlamentari, CAC, Consell Professional... Els mitjans públics catalans compten amb més mecanismes de control que altres. És suficient?

Efectivament, els mitjans públics de la Corporació tenen més controls que altres mitjans. Diria que l'únic altre Consell de l'Audiovisual -una autoritat que vetlla per tot l'audiovisual- que existeix a l'Estat és el d'Andalusia. El

CAC analitza les queixes, però no té poder sancionador, i potser caldria que en tingués per aconseguir més compromís. Dins els mitjans, hi ha els Consells Professionals, que treballen de forma interna quan es cometen errors. Un dels casos recents és el d'un noi que es va enfilari i va saltar damunt un vehicle de la Guàrdia Civil amb el micro de TV3. El Consell Professional va protestar perquè podia danyar la imatge del mitjà, però la Guàrdia Civil li va posar una denúncia per terrorisme. Des del Consell ens desvinculàvem de l'actitud, però rebutjàvem la denúncia.

Anem enrere. Com era el control polític del pujolisme dels anys 80?

Pensa que des de mitjans dels 80 ja existeix la Comissió de Control. L'ens de la Corporació en si, fins al 2007, va ser governamental, és a dir, les decisions i els nomenaments es prenen des del Govern directament. Durant anys, la *tele* tenia un fort aire patrimonial, però també t'he de dir que hi havia molta resistència professional, no tot el que s'intentava colar, colava. Una de les vocacions de TV3, des dels inicis, era ser més que una *tele* autonòmica, folklòrica o costumista. Es viatjava molt i, curiosament, se seguia molt el rei. És a través d'aquests viatges que TV3 es va donar a conèixer a escala internacional. A banda, per fer front al control polític, que sempre havia maldat per fer-se notar, va sortir la idea de crear els Consells. I vam lluitar perquè es reconegués un estatut professional, que finalment es va reconèixer.

Segur que hi ha casos concrets d'intervenció...

Recordo el cas Banca Catalana. Hi havia una direcció de com informar, va existir pressió i va reeixir bastant. És un dels moments *fotuts* pel que fa a la credibilitat. Prenafeta, la mà dreta d'en Jordi Pujol, com a secretari de Presidència, era qui dirigia en última instància la Corporació, i això es notava, no ens enganyem. Però, com et deia, hi havia una resistència superior que en èpoques posteriors. Algun programa es va arribar a censurar. Hi havia un programa que es deia *Piano Bar*, on Jordi Estadella feia entrevistes que ara serien inconcebibles, amb guió de Vázquez Montalbán. Va fer-li una entrevista a Marta Ferrussola i van ordenar que no es podia tornar a emetre i no podia sortir de l'arxiu mai més. Si la veïssis ara, pensaries que tampoc n'hi ha per tant, però en aquells moments els va semblar inapropiada, era una imatge massa carrincona per l'època. Ara tenim un bon

marge de llibertat a l'hora de treballar, no hi ha una direcció que ho estigui vigilant tot.

Vau lliurar una llarga batalla contra les retallades. Consideràveu que tocaven el moll de l'os del model? Està tocat?

Aquella lluita va ser impressionant. Va ser llarga, des de 2012, amb l'arribada del nou Consell de Govern, fins a mitjans de 2015, i vam aconseguir tirar enrere una part del que volia fer. Hi ha gent a qui costava creure-s'ho, perquè vivim en un món on, quan des del poder et diuen alguna cosa, sembla una fatalitat que no es pot canviar. Ara bé, gradualment, entre 2012 i 2017, han acomiadat directament 300 persones i indirectament quasi 600 -prejubilacions. És una estocada molt bèstia a la plantilla i a la capacitat de producció: la televisió es fa amb persones; necessites gent, no ferro. Això ha fet molt de mal i ens ha provocat una pèrdua d'audiència durant aquests anys, que no ha estat tan bèstia com hauria pogut ser. Una victòria també va ser aconseguir tirar enrere l'externalització del departament comercial. Pretenien externalitzar els ingressos de publicitat a un tercer, que, a més, és competidor, el Grup Godó. Era una barbaritat des d'un punt de vista empresarial.

Com va ser la relació en els moments de conflicte amb la direcció?

Amb Brauli Duart, el 2014, ens van arribar a deixar sense conveni, aplicant la reforma laboral del PP. La direcció va incomplir-ho tot: l'any 2011, es va acceptar un conveni col·lectiu -jo no hi estava d'acord-, que suposava una retallada voluntària del salari del 5%, perquè no hi hagués acomiadaments de plantilla. Aquesta retallada havia de durar de 2011 a 2012, però va continuar i, a més, van fer els acomiadaments. Quan vam aconseguir recuperar el conveni i vam guanyar una sentència perquè ens tornessin els diners que ens havien retallat il·legalment des de 2012, va sortir la petició de presó de set anys i mig a un treballador que acusaven d'haver revelat tots els salaris de la plantilla. Durant el 2016, vam intentar que la *Corpo* retirés la demanda i, després, la petició de pena, però no va voler-ho fer. Això va suposar el trencament definitiu amb aquesta Corporació. Afortunadament, van absoldre el company i està treballant. És una altra de les batalles que hem guanyat contra aquest poder tan inhumà i destructor. ●

“ ”

El CAC analitza les queixes, però no té poder sancionador, i potser caldria que en tingués per aconseguir més compromís

Els acomiadaments són una estocada bèstia a la producció: la televisió es fa amb persones; necessites gent, no ferro

a doble espai

'Big data' i medicina personalitzada

Albert Giralt Coll

Investigador de la Universitat de Lausana

Si prenem com a exemple els deu medicaments més venuts als Estats Units, la seva eficàcia va des d'un 25% en el millor dels casos fins a un esquitit 4%. Aquesta manca d'efectivitat no és fruit d'una conspiració de les grans companyies farmacèutiques o d'un error de base en el mètode científic que hagi de fer-nos abraçar teràpies alternatives d'encara més dubtosa validesa. Una de les principals causes de la baixa eficàcia de determinats medicaments és la mateixa naturalesa dels assajos clínics actuals. Aquests, per qüestions econòmiques, sovint no tenen prou en compte la diversitat dels individus d'una població, i fa que determinades ètnies, franges d'edat o fins i tot sexes, s'hi trobin pobrament representats. Aquestes limitacions fan que, a vegades, l'eficàcia relativa d'un medi-

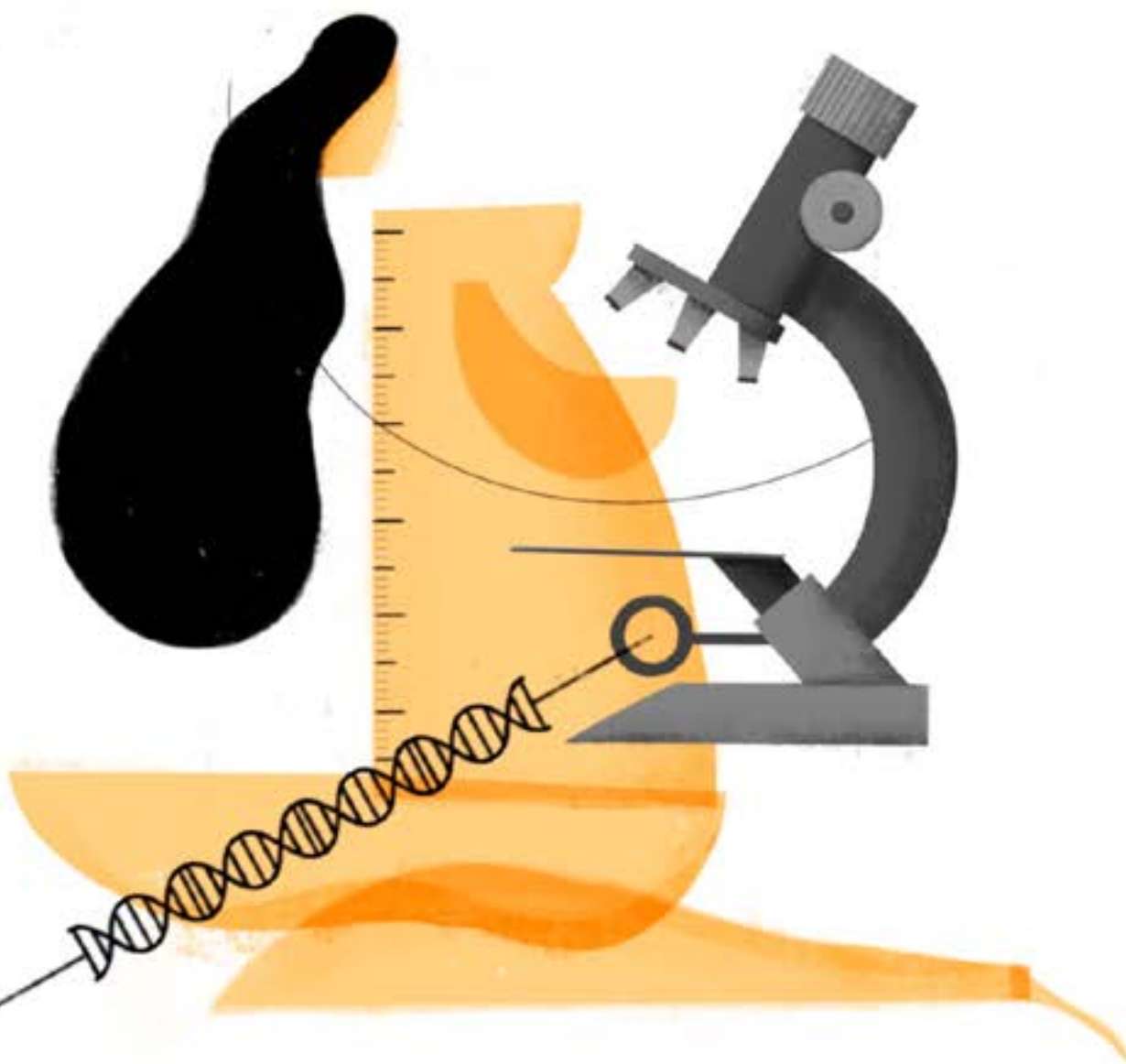
cament disminueixi en aplicar-se a la població *real*, significativament més heterogènia que els objectes d'estudi o, en el pitjor dels casos, que un fàrmac resulti tòxic per a un segment determinat de la població (recordem el nefast cas de la talidomida en dones embarassades). Contràriament, alguns compostos que podrien funcionar en certes persones, malauradament no arriben mai al mercat perquè no han estat testats en els casos idonis. A més, per acabar de complicar les coses, històricament s'han posat en un mateix sac patologies amb símptomes similars però de causes diverses (com els diferents tipus de càncers que es poden desenvolupar en un mateix òrgan).

Així, per tal de millorar la prevenció i el tractament de tot tipus de malalties, existeix avui en dia una tendència cap a la denominada *medicina personalitzada* basada en el *big data* (o dades massives). La idea consisteix a classificar els pacients amb més precisió per tal d'oferir-los els tractaments més adequats en cada cas. Aquesta aproximació, en principi, serà possible gràcies

Una de les causes de la baixa eficàcia de determinats medicaments és la mateixa naturalesa dels assajos clínics

Per qüestions econòmiques, no tenen prou en compte la diversitat de la població

al desenvolupament paral·lel de les denominades *òmiques* (genòmica, proteòmica, metabolòmica, etc.) així com de potents eines informàtiques, les quals combinades permeten obtenir, emmagatzemar i analitzar una gran quantitat d'informació sobre el perfil biològic dels pacients. Però per fer de la medicina personalitzada una realitat, no serveix de gran cosa caracteritzar un sol individu. La informació rellevant emergeix en comparar els genomes de milers de persones (tant de pacients com d'individus sans) i integrar aquesta informació amb multitud de paràmetres clínics (tant físics com psicològics) per establir correlacions entre els diversos gens i les seves manifestacions *visibles*.

Per tal de fer-nos una idea del volum ingent de dades en joc, pen-

se m que la seqüència del genoma d'una de sola persona equival a uns 1.500 volums del Quixot. Aquesta metodologia, el somni humit de qualsevol genetista o epidemiòleg, permetrà identificar les causes genètiques de multitud de patologies sense

haver de partir d'una hipòtesi inicial, així com identificar nous biomarcadors que anticipin el desenvolupament d'una malaltia sense necessitat de conèixer-ne les relacions de causa-efecte (per exemple: nivells alts de la proteïna X en sang correlacionen amb la presència d'un tipus de tumor Y fins i tot abans que aquest causi cap símptoma). Així, tot i que es tracta d'una disciplina pràcticament en bolquers, actualment ja s'analitzen de manera rutinària determinats tipus de tumors per veure quines alteracions genètiques contenen i així poder predir quin dels tractaments actuals resultarà potencialment més eficaç. En el camp de la prevenció, els lectors recordaran el cas de l'actriu Angelina Jolie, que va decidir extirpar-se els pits i els ovaris de manera preventiva quan es va assabentar que era portadora d'una mutació que la predisposava a patir un tipus molt agressiu de càncer. Així mateix, ja existeixen algoritmes que permeten anticipar la resposta a una dieta determinada en funció del tipus de flora intestinal de cada persona.

Reptes ètics i jurídics

L'obtenció i la compartició massiva de dades biològiques entre la comunitat científica implica una sèrie de reptes tècnics (equipaments, coordinació, estandardització de protocols) però també ètics i jurídics. En posar en comú aquestes dades entre els investigadors, caldrà garantir en tot moment la privacitat dels individus, desvinculant les dades mèdiques obtingudes de les identitats personals dels donants. Així, s'haurà de posar un especial èmfasi en l'aplicació de sofisticats sistemes d'encriptació davant possibles *hackers* (no costa gaire imaginar l'interès de companyies asseguradores o empreses a tenir accés a determinada informació sobre potencials clients i empleats). A més, un element clau en aquesta revolució seran, sens dubte, les aplicacions dels telèfons mòbils i l'ús de

les xarxes socials, les quals facilitaran recopilar massivament (i amb més precisió que els formularis habituals) dades sobre els hàbits de vida de la població: activitat física, alimentació, opcions d'oci, hores de descans, etc. Aquesta informació, combinada amb el desenvolupament d'aparells no invasius per monitoritzar multitud de paràmetres (pressió sanguínia, nivells circulants de glucosa, ritme cardíac, etc.) permetran establir els vincles entre gens, factors ambientals i salut. D'aquest fet se'n deriva que els gegants d'internet i de la telefonia mòbil, juntament amb les entitats bancàries (targetes de crèdit), disposaran cada cop de més d'informació amb un gran potencial econòmic. Caldrà, doncs, romandre vigilants a les maneres amb què pretendran comercialitzar-la.

D'altra banda, l'extensió de la seqüenciació del genoma en gran part de la població qüestionarà fins a quin punt som propietaris de la nostra informació biològica i, fins i tot, replantejarà certs aspectes del contracte social. Per exemple, si algú és portador d'una determinada mutació causant d'una malaltia, el dret a la privacitat de l'individu entra en conflicte amb el dret a la informació dels seus familiars, ja que evidentment ells també en podrien ser portadors (actualment, la legislació referent a això, en cas d'existir, varia en funció dels països i de la possibilitat actual de prevenció de la malaltia en qüestió). Posats a especular, en un futur més o menys llunyà, potser només les persones que s'avinguin a compartir la seva informació biològica (sigui en el marc dels sistemes públics de salut o amb les seves companyies asseguradores) podran beneficiar-se de les noves teràpies, desenvolupades precisament gràcies a la compartició d'aquesta informació personal.

Com veiem, amb el pretext d'aprofundir en el coneixement i de millorar en la prevenció i el tractament de tot tipus de malalties, es pretén obtenir i compartir informació clínica i sobre els hàbits de vida d'un gran nombre d'individus. Ens encaminem, doncs, cap a una monitorització de la societat per part de determinats organismes (en alguns casos empreses privades) a una escala sense precedents en la història. Aquest fet posa de manifest la necessitat de replantejar i actualitzar algunes de les eternes qüestions que atenyen la política i la vida en societat com són el conflicte entre les llibertats individuals i l'interès col·lectiu, la tensió entre privacitat i seguretat o la garantia de la igualtat d'oportunitats entre persones. ●

Les aplicacions de telefonia mòbil i les xarxes socials faciliten recopilar dades sobre els hàbits de vida

Caldrà garantir la privacitat, desvinculant les dades obtingudes de les identitats dels donants

pàgina oberta

L'estratègia de la turismofòbia

L'autor repassa els orígens acadèmics d'una terminologia que neix en la fase d'antagonisme de tot procés turístic. Creu que la gestió a casa nostra s'ha mostrat insuficient, inoperant i contraproductiu per la vida de milers i milers d'habitants

Sergi Yanes | @OACU_UB

Membre de l'Observatori d'Antropologia del conflicte Urbà (OACU)

A ningú se li escapa que d'un temps ençà la paraula *turismofòbia* ha entrat amb força a l'escena política i mediàtica del turisme. Per trobar l'origen d'aquest neologisme ens hem de remuntar a l'estiu de 2007, quan José Antonio Donaire, professor de geografia de la Universitat de Girona i reconegut expert en turisme, va alertar de "l'ofensiva turismofòbica" que s'estava gestant en certs àmbits socials, mediàtics i acadèmics. Com el mateix Donaire va aclarir, però, aquesta turismofòbia no era altra cosa que l'expressió que prenia allò que l'economista George Victor Doxey va anomenar a mitjans dels anys 70 *fase d'antagonisme* de tot procés turístic, o, dit d'una altra manera, moment en què el turisme comença a ser vist com el causant de tots els mals que pateix un lloc. El que va fer Doxey no va ser altra cosa que reformular la proposta analítica del geògraf britànic Richard Butler, la famosa teoria del cicle de vida dels destins turístics, que al mateix temps era una adaptació dels fonaments emprats per economistes com Joel Dean i Raimon Vernon per descriure el moviment vital d'un producte qualsevol en el mercat. La teoria de Butler, fortament ancorada en el pensament liberal de Walt Whitman Rostow, partia d'una premissa fonamental: les destinacions evolucionen i ho fan sempre seguint el patró "exploració - involucració - desenvolupament - consolidació - estancament".

Per fer baixar les aigües del malestar turismofòbic, Donaire va proposar -amb certa esperança- evitar prejutar el turisme, entendre bé les seves dimensions antropològiques i rei-

/ EDOUARD MONNEAU

vindicar el paper de la gestió compartida i acordada entre sector públic i privat com a via per sortejar impactes no desitjats. Ciutats com Barcelona podien estar tranquil·les si apostaven per la descentralització del turisme, ampliaven la seva geografia més enllà de les àrees congestionades i impulsaven la participació dels barris en la trama turística. Una solució aparentment senzilla, raonable i entenedora per a molts: contra la concentració, dispersió. Però malgrat les bones intencions i més enllà dels reconeixements que va rebre, aquesta proposta no va tenir gaire sort. Per un sector massa acostumat a créixer mitjançant l'exploitació i la precarització compulsiva, l'única bona política és aquella que genera els màxims beneficis en el mínim temps possible. Ras i curt. La resta no és assumpte seu. Es po-

dran omplir pàgines sobre el paper destacat del petit empresari, sobre els esforços que ha fet per donar un servei de qualitat als clients o per garantir els drets dels seus treballadors, però el cert és que el petit empresari mai no ha tingut cap incidència ni poder de decisió en la política turística del país.

Valdria la pena començar a reconèixer que en el comandament del turisme -si fem cas a com ha anat la història del desplegament turístic al llarg dels darrers cinquanta anys- qui ha marcat el camí i l'estratègia a seguir ha estat sempre el capital financer i especulatiu, fos en la versió franquista o democràtica. Avui, aquest capital financer actua, en essència, igual que llavors, és a dir, desbordant tota mena de marcs legals, espoliant territori, acaparant recursos bàsics i explotant treballadores amb total im-

punitat a curt i llarg termini. I, ironies, la dispersió s'ha aplicat finalment però per créixer i ampliar dominis, no per desorganitzar o diversificar. En un escenari de segregació com aquest, els impactes directes i concrets sobre la vida de les persones que breguen amb el turisme són evidents, i la crítica i la mobilització són una reacció més que comprensible.

En aquest escenari, sortides ja conegudes com "l'aposta pel turisme de qualitat" no només emmudeixen el debat al voltant del (de)creixement, sinó que insisteixen en un ventall de solucions que no eviten ni de bon tros la generació d'externalitats, impactes i transformacions urbanes. L'actual situació habitacional i laboral, també legal i financera, mostra fins a quin punt la gestió del turisme a casa nostra s'ha mostrat insuficient, inoperant i inclús contraproductiu per la vida de milers i milers d'habitants. A Barcelona, Ciutat de Mallorca o altres punts de la geografia de la conca mediterrània, ja no sembla tenir gaire sentit mesurar i avaluar la petjada turística a partir de la planta hotelera existent o del nombre d'entrades venudes pel museu del Barçà. Noves dinàmiques econòmiques, residencials, legals, culturals i ecològiques estan redefinint els límits d'una ciutat-regió turística amb cada cop menys marge per practicar-la, on l'expulsió de residents és exponencial i el dret (llegiu privilegi) a la mobilitat ha sotmès el dret al lloc, a roman-dre-hi, a fer-lo i transformar-lo, sempre sent part, mai estan a part.

La indústria turística ha perdut definitivament el salconduit de ser una indústria sense xemeneies, i,

ara més que mai, resulta evident que sempre les ha tingut. Tampoc és ja l'alegre gallina dels ous d'or, més aviat és un ànec torturat que produeix foie-gras per a qui el pot pagar. I la caiguda d'aquests mites fundacionals ha provocat una ràpida reacció, i ha estat la turismofòbia un dels artefactes conceptuals que s'han destinat a definir, mesurar i contrarestar l'estat de crítica social envers la ciutat turística i els seus propietaris. Lluny del seu sentit doxeynià, la turismofòbia té avui una intenció incriminatòria: en mans de determinats actors polítics-empresarial-mediatcs, la turismofòbia intenta definir un tipus de reacció irracional, obsessiva i reprovable socialment. Aquest relat patologitzador mira de mantenir intactes les posicions d'un sector (sector de sectors, heterogeni i desigual, amb lideratges i interessos contraris... Sí, però, al cap i a la fi, sector) que es presenta com a part perjudicada, víctima d'uns desaprensus que, per interessos ocults, podrien inclús arribar a fer malbé "la principal indústria del país".

Davant d'això, resulta fàcil assumir que el relat de la turismofòbia no és més que un nou intent per deslegitimar la crítica i la mobilització social enfront del model urbà i econòmic que s'imposa a la ciutat. Amb l'ús insistent i interessat d'aquest concepte, s'intenta definir els bàndols i els límits mentals i polítics del conflicte, portar les aigües al terreny dels interessos privats i reduir el que és un problema social a una estúpida però perillosa rebequeria d'uns pocs empenyats amb els turistes que "ens visiten". Per fer avançar el barri-cidi, la turismofòbia s'ha d'imposar. ●

“
A Barcelona o Ciutat de Mallorca ja no sembla tenir gaire sentit mesurar i avaluar la petjada turística a partir de la planta hotelera existent

Excursionisme, medi natural i memòria històrica

El Graner, masia de Castellnou de Bages, que va ser punt d'enllaç i base guerrillera

La federació excursionista UGEL celebra cinc anys promovent alternatives al fenomen dels 'runners' i a la mercantilització dels espais del medi natural i de muntanya

Anna Pujol Reig | @putxiputxis

Allarg de les últimes setmanes s'ha popularitzat la consigna *Els carrers seran sempre nostres*. El lema el podríem extrapolar a l'àmbit muntanyenc, als camins, rius i prats del medi natural que ens envolta. Tot i que alguns d'aquests indrets formen part de propietats privades, des de sempre se n'ha fet ús, sigui per poder travessar-los i anar d'un lloc a un altre, conrear-los o recollir els seus fruits amb la pràctica de la silvicultura. La natura permet, sovint, un espai de *desconnexió* gràcies a la contemplació de la bellesa inherent del medi. Quelcom necessari avui en dia, tenint en compte que més de la meitat de persones del territori viuen concentrades en grans i bullicients ciutats, tot fent feines sedentàries.

Més recentment, s'ha de sumar en aquests hàbits el sorgiment i l'expansió de tendències i modes que persegueixen una *vida sana*, articulant models d'oci que se serveixen del medi natural per dur a terme aquesta *desconnexió*. També hi juguen un rol destacat les activitats de preservació, sobretot en la conserva-

ció d'entorns integrats en el medi que ahora tenen un valor històric, i amb l'objectiu de conservar-los per no perdre la memòria social. En aquesta cerca d'aire pur, contemplació i tranquil·litat lligada a valors socials pren força la pràctica de l'excursionisme. Amb aquest reportatge us volem presentar una de les entitats que cerquen, en la pràctica d'aquest esport, l'essència primària de relacionar la persona amb el medi.

Cinc anys de valors llibertaris

Aquest 2017 s'ha celebrat el cinquè aniversari del naixement de la Unió de Grups Excursionistes Llibertaris (UGEL), sorgida el 2012 amb la intenció de federar els grups muntanyencs *Penya Muntanyera Llibertària* (Sant Feliu de Llobregat), *Creu Negra Duatlètica* (Torelló) i *Grup de Muntanya El Grillo* (Cornellà de Llobregat), més tard anomenat *Grup Excursionista Montbaig*. Posteriorment, també s'hi han sumat altres entitats del territori, com *El Piolet de Sabadell*, *Els Mussols de Terrassa* i *l'Agrupació* »

» Serra Litoral de Premià de Mar. “Per poder créixer necessitàvem una assegurança que garantís la seguretat a la muntanya de les nostres membres”, explica el secretari de l’associació, Avelino Igual: “Creiem que a partir d’aquest any vinent començarem a créixer i que, en un futur no llunyà, més grups excursionistes se sumaran al projecte. Aquesta era una de les assignatures que teníem pendents des de l’UGEL”, afirma optimista.

I que vol fer-ho amb respecte absolut, anant més enllà de la part purament ociosa i/o esportiva de la pràctica, per retornar als seus valors més intrínsecs i promoure la col·laboració envers la competitivitat i rivalitat i deslliurar el medi d’aquesta explotació mercantilitzada.

Un dels pilars de l’associació és aportar els valors anarquistes al món de l’excursionisme, resseguint la influència dels ateneus llibertaris de principis de segle XX, pioners a vincular l’excursionisme i els ideals llibertaris. En especial, cal mencionar el grup excursionista i naturista Sol y vida, creat a l’Ateneu del Clot el 1927 i on Joan Padreny va intentar portar a la pràctica els postulats del seu llibre *Necesidad del excursionismo y sus influencias libertarias en los individuos y en los pueblos*. Sol y vida va participar en l’assemblea fundacional de la Federación Anarquista Ibérica (FAI) plantejant com promoure la comunicació i la propaganda mitjançant excursions entre poble i poble.

Seguint les passes de la guerrilla

L’altre gran objectiu de l’entitat és promoure la memòria històrica i fer prendre consciència de la importància de conèixer el territori, no només per poder respectar el medi, sinó també per no oblidar el seu passat. Per aquest motiu, des de l’UGEL treballen en el projecte de visibilitzar i senyalitzar el GR-179 o Ruta dels Maquis, que ressegueix les ubicacions on van transcórrer la lluita subversiva de la guerrilla contra el franquisme. Una feina que no ha estat fàcil.

Han estat necessàries diverses reunions amb la Federació d’Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC), que és qui gestiona i marca els senders de llarg recorregut, com és el cas del GR-179. Un cop debatut, finalment han concedit a l’UGEL la gestió del traçat i la seva senyalització, segons ens explica Igual: “Tot i que ha sigut una mica estrany perquè som una anomalia, ja que som l’única entitat excursionista que no pertanyem a la FEEC, finalment després d’asseure’ns i parlar-ho, hem arribat a un acord”, explica. I afegeix que “ara ja tenim tots els dossiers tècnics de com fer aquest procés, i des del 4 de novembre d’enguany coordinem els grups que s’encarregaran de tirar endavant la senyalització”. Reconeix que serà un procés lent i costós, hauran de parlar amb totes les propietats per on passa el camí al llarg de 150 quilòmetres i

Darrera edició de la Guerrilla Trail, al Bages / UGEL

després faran la senyalització. La tasca ja està encarrilada. El passat mes d’octubre, durant la celebració del cinquè aniversari de l’UGEL, es va col·locar la placa del quilòmetre 0 del GR a Can Casassaies, masia del municipi de Pont de Vilomara i Rocafort (Bages).

En paral·lel a aquest projecte també hi ha altres idees per a l’any vinent: “Volem crear un centre d’interpretació del GR on

avui en dia hi ha el Museu dels Maquis de Castellnou de Bages, que en l’actualitat gestiona l’Ajuntament. Ens hi volem reunir per donar més contingut a l’espai, amb xerrades, guiatsges i presentacions de llibres”, afegeix Igual.

Mercantilització de l’espai natural

Un front reivindicatiu que remarquen des de l’UGEL és vetllar perquè l’accés a la muntanya i als seus recursos no es mercantilitzi i alhora fer front a la sobreexplotació. Tant

la FEEC com altres entitats excursionistes arrelades al territori coincideixen a apuntar que aquestes problemàtiques tenen molt a veure amb el creixement de les curses de muntanya o ultra trails, que són majoritàriament iniciatives privades de caràcter comercial.

Es tracta d’un tipus de cursa que s’ha popularitzat com a conseqüència del fenomen mediatitzat dels *runners*.

Són promogudes i gestionades -la gran majoria- per marques d’equipament de muntanya, que fan alhora d’espònsors. Alguns exemples són la Salomon Ultra Pirineus, la Barcelona Trail Races -que promou la marca noruega Helly Hansen- o el Gran Trail TrangoWorld Aneto. A més, són curses amb inscripcions que suposen una despesa d’un euro per quilòmetre, és a dir, una cursa

de 100 quilòmetres equivaldrà a desembutxacar 100 euros. No obstant això, segons la categoria de l’esdeveniment i altres, com l’assegurança de cancel·lació, els imports d’inscripció poden ser més elevats.

Un altre greuge d’aquestes curses és que solen passar per parcs naturals i espais protegits, i, per tant, massifiquen i alteren un medi que, ja de per si, té un equilibri prou fràgil. També esdevé un problema les deixalles que moltes participants abandonen pel camí sense ser conscients de les conseqüències sobre el medi. Això segueix passant, tot i que des de l’organització de les curses es penalitza amb la desqualificació de les participants que no recullin la brossa. L’extensió en quilòmetres i l’elevat nombre de participants fa que controlar-ho no sigui una tasca fàcil.

Per mostrar que es poden fer curses des d’una altra perspectiva i amb valors

associats, el passat mes d’octubre la UGEL va organitzar la Guerrilla Trail, a Castellnou de Bages. Sota el lema *Esport, cultura i solidaritat*, aquesta cursa de muntanya es diferencia per la inscripció gratuïta -les participants poden fer aportacions de menjar al banc d’aliments del territori- i, sobretot, en el fet que no es tracta d’una cursa competitiva. En aquest àmbit d’iniciatives, també destaca el circuit de les *punk trails* que

es fan a diferents municipis del Bages, on des de l’organització, creada per voluntàries, es deixa ben clar que es tracta “d’anar a fer la cabra per la muntanya i passar-ho bé”.

Relacionat amb tot això, i per potenciar una perspectiva d’aquests esdeveniments més compromesa amb el medi natural, la FEEC, la Federació de Curses d’Orientació de Catalunya (FCOC), Moixeró Trail, les diputacions de Girona i Barcelona i altres entitats han creat enguany el *Codi de bones pràctiques en l’organització i celebració de curses i marxas per muntanya*.

La FEEC, la Federació de Curses d’Orientació de Catalunya (FCOC), Moixeró Trail, les diputacions de Girona i Barcelona i altres entitats han creat enguany el *Codi de bones pràctiques en l’organització i celebració de curses i marxas per muntanya*.

Prudència i educació ambiental

La massificació ha suposat l’arribada per primer cop a la muntanya de moltes persones sense coneixement de l’entorn i no educades en com viure-hi -en saber-lo entendre i pre-

Des de l’UGEL treballen per visibilitzar i senyalitzar la Ruta dels Maquis

El mes d’octubre es va col·locar la placa del km 0 a Can Casassaies, al Pont de Vilomara

La inscripció a una gran cursa comercial suposa una despesa d’un euro per quilòmetre

La cursa ‘Esport, cultura i solidaritat’ es diferencia per la inscripció gratuïta

Imatge de grup de la federació excursionista llibertària

veure-, que van a la muntanya sense prendre les mesures necessàries. La conseqüència: moltes excursions o rutes que poden semblar *inofensives* acaben sent un autèntic infern, especialment si no es calibren correctament les inclemències meteorològiques o no es porta l'equipació adequada. Segons fonts del Grup de Recolzament d'Accions Especials dels Bombers de la Generalitat de Catalunya (GRAE), en-

tre els anys 2010 i 2016 es van portar a terme un total de 2.259 rescats d'excursionistes, el que suposa un 48,7% del total de sortides que fa aquest cos especialitzat. Tot i que no hi ha estadístiques de les causes concretes de cada rescat, principalment es tracta de desorientació per no conèixer bé el territori i problemes d'equipament, que en molts casos desencadenen hipotèrmies i obliguen a passar la nit al ras. ●

La Pastora, formacions per viure la natura

Treballar en l'àmbit de l'educació ambiental perquè les persones prenguin consciència abans de fer activitats a la natura és el propòsit de La Pastora Cooperativa, un projecte amb seu al municipi de Vallibona, a la comarca dels Ports (Castelló). L'elecció del nom no és casual. Teresa Pla Meseguer, més coneguda com *La Pastora*, va ser una popular maqui nascuda al mateix poble el 1917. Josep Beltran, un dels socis del projecte, ens explica més sobre la seva tasca: "La nostra intenció és que tant els visitants com els habitants locals siguin participants actius del procés d'educació, que ajudarà a interpretar millor les condicions ambientals i socials d'aquest territori". Aquesta educació es fa a través de l'alberg o escola de natura, que acull públic familiar i grups, però a la llarga tenen la intenció de portar aquest programa educatiu a les escoles. A mitjà termini, segons Beltran, això permetrà "un model turístic responsable que pose en valor el patrimoni cultural i natural de la zona, seguint, a més, criteris com el consum responsable i el respecte per allò que ens envolta".

NAZIS I FEIXISTES

L'OCUPACIÓ SIMBÒLICA DE BARCELONA (1939-1945)

Exposició del 20 de novembre de 2017 al 23 de febrer de 2018

CASTELL DE MONTJUÏC

CASTELL DE MONTJUÏC

Ajuntament de Barcelona

TERRA DE 'TRIMMERS'

Viatge de tres barcelonines a les plantacions clandestines de marihuana de Califòrnia per treballar com a podadores

Adrián Crespo | @crespix
Garberville, Califòrnia

L'autobús s'atura al mig del no-res i escup el pasatge. Va ple de motxilleres d'altres latituds de Califòrnia, Llatinoamèrica i Europa que intentaven agafar el son a la carretera anxovades als seients com bonament podien. A les quatre de la matinada han arribat al destí: Garberville, un poble de 900 ànimes perdut a les valls del comtat de Humboldt, 350 quilòmetres al nord de San Francisco. Aquí, entre les sequoies més grans del món, s'estenen acres i acres de cultius guanyats al bosc i hivernacles que amaguen un dels principals motors econòmics de la zona: la marihuana.

Com 170 anys enrere, quan la febre de l'or va portar a les fèrtils terres de Califòrnia buscavides d'arreu del món, avui la planta cada any n'atrau centenars a l'enorme regió que comprèn els comtats de Humboldt, Trinity i Mendocino, coneguda com a Triangle Esmaragda. Venen per treballar a les granges com a *trimmers*, podadores encarregades de netejar de fulles els cabdells en el darrer pas de la collita. És una tasca que requereix paciència, certa perícia i que les màquines encara no poden fer a baix cost. En alguns casos, hi ha un contacte previ amb el granger que els donarà feina; en altres, el web d'anuncis classificats Craiglist posa en contacte treballadores i grangers; en la majoria dels casos, però, les *trimmers* venen a cegues, únicament amb la promesa d'un *El Dorado* on els dòlars creixen a dojo de la terra. Només cal esperar, dormir al ras, ser pacient, preguntar amb discreció a les conductores de les camionetes que baixen a fer gasolina a la benzinera o a recollir queviu-

res per a la setmana. Garberville, on tothom sap i ningú diu res, acull rodamons sense fer preguntes.

Califòrnia va aprovar l'any passat la Proposition 64, per la qual es regula el consum recreatiu de marihuana i fa un pas endavant respecte a la legalització de la marihuana medicinal aprovada a finals dels noranta amb la Proposition 215. Així, Califòrnia es va equiparar a altres estats dels Estats Units, com Oregon, Washington o Colorado. Ara les californianes poden tenir i consumir herba i cultivar fins a un màxim de sis plantes a la seva propietat. Encara no n'està permès el comerç, però a partir de l'1 de gener de 2018, pendent de regulació, les botigues podran començar a oferir-ne. Per tot plegat, malgrat la incertesa o els rumors, el negoci de la marihuana al Triangle Esmaragda encara és il·legal, i és això el que, de fet, manté l'aurèola excitant de la zona, a mig camí entre els somnis hippies dels seixanta i el mite del fora de la llei al Far West.

Entre les *trimmers* del darrer autobús, hi ha tres barcelonines que van sentir rumors de ganga i van poder pagar-se el vol a la costa oest gràcies a les *low cost* transoceàniques. Poden fer molts diners, quatre o cinc mil dòlars en un mes, això els van dir persones conegudes que hi havien estat. Però abans havien de trobar una granja i, sense contacte previ, el viatge és incert. Avui, però, ja a Garberville, esperen que arribi el matí al mateix punt on les ha deixat l'autobús, davant del supermercat, en companyia d'altres viatgeres amb la mateixa sort que elles i d'individus que fa dies, setmanes, mesos, tota una vida, que esperen ja no saben ben bé què. El cotxe del xèrif passa davant del grup un parell de vegades i, malgrat ser evidents els motius de tothom, l'autoritat només fa una pregunta: "Tot bé?". Garberville sap, però no diu res.

Profit a la baixa

Un dia després, han pogut dormir en un càmping proper i han preguntat a un grapat de grangers. "Estem plens, però seguim buscant. Hi ha molta feina arreu". Aquesta és la resposta més optimista, d'un dels qui surten del supermercat. Però menys de mitja hora més tard s'adrecen a una noia argentina que recull les seves coses de la caixa de la furgoneta i sembla que es gira la truita. Marxa d'una granja tot just ara i pot posar en contacte les barcelonines amb el seu cap. L'home, un noi jove, amb rastes i ulleres de sol, arriba i, després d'intercanviar unes paraules amb l'argentina, mira les novingudes de dalt a baix i els pregunta quants *pounds* poden fer. Aquest és l'únic currículum de la *trimmer*: la quantitat d'herba que pot tallar en un dia, amb la lliura -els 453 grams- com a mesura estàndard. Habitualment el mínim acceptable és un *pound*, però les catalanes diuen la veritat, que no han tallat marihuana mai de la vida, i, malgrat tot, el cap, a qui anomenarem Jeff, les agafa. Seran 150 dòlars per lliura tallada.

Anys enrere el *pound* es podia arribar a pagar a 300 i 400 dòlars, però darrerament els preus han baixat molt. Les raons tindrien més a veure amb l'increment

La Proposition 64 permet el consum recreatiu de la marihuana, però encara no és legal fer-ne negoci

L'únic currículum de la 'trimmer' és la quantitat d'herba que pot tallar en un dia, amb 453 grams com a estàndard

Hivernacles d'una de les granges clandestines del comtat de Humboldt / ADRIÁN CRESPO

de la producció a la zona i alhora de mà d'obra *trimmer* disposada a fer el que calgui, que no pas amb la legalització. Només unes setmanes més tard, en Jeff oferirà feina a 100 dòlars per lliura. D'altra banda, per avaluar la qualitat de la tasca, cal considerar no només l'habilitat de la persona podadora sinó també la quantitat d'herba de cada collita i la qualitat de les plantes. Pel que fa a la primera, si la collita és escassa, la *trimmer* perdrà temps i diners buscant noves granges quan s'acabi. Pel que fa a la segona, si la marihuana no ha crescut en condicions òptimes, els cabdells no seran del tot compactes i pesaran menys que si la planta hagués rebut totes les cures adequades.

Les barcelonines avaluen la situació, reben la confirmació de l'argentina que en Jeff paga rigorosament i és honest i pugen a la seva camioneta sense gaire més garanties. Emprenen el camí: una carretera mal asfaltada entre granges i granges que barren el pas a les forasteres amb explícits cartells de propietat privada i sota amenaça de defensa violenta del terreny. Aquí tothom va armat: contra els animals salvatges, contra addictes a altres tipus de drogues que alguns grangers de la zona amb menys escrúpols aprofiten per explotar, contra qui tingui la temptació d'entrar a tafanejar més enllà d'on toca.

Mentre condueix, en Jeff, els explica que prefereix agafar noies perquè "porten menys problemes". Un dels nois que treballen per ell els dirà, més tard, que la majoria de grangers són homes que dalt de les muntanyes "se senten sols", i, encara que no sempre busquin sexe amb les *trimmers*, prefereixen companyia femenina quan arriba la temporada de recol·lecció. Aquest noi, que abans de treballar per en Jeff ha visitat altres granges, diu que fins i tot ha sentit d'un lloc on obliguen les *trimmers* a treballar en topless. No és aquest el cas, tot i que per la resta en Jeff és un bon exemple de misogínia en un món fonamentalment masculí.

La rutina a la granja

Una hora més tard, i envoltades de boira, baixen una vall amb la camioneta i arriben a una propietat remota. No hi ha wifi i la xarxa de telefonia no arriba; per tant, estan incomunicades i, a la pràctica, aïllades del món exterior. Sobre el terreny envoltat de pins, una casa petita, on dorm en Jeff, un estany artificial i vuit hivernacles que poden protegir fins a 2.500 plantes. També un espai

on les treballadores podran plantar les seves tendes de campanya, on dormiran les properes setmanes, fins i tot quan arribi el fred. La feina l'hauran de fer al menjador de la casa, entre gossos i olor d'herba acumulada. És cert que hi ha granges més luxoses, amb petits bungalows per a les *trimmers* i espais especialment condicionats per treballar, però també n'hi ha de molt pitjors, segons testimonis d'altres temporeres. Aquí, si més no, hi ha un lavabo amb tassa de vàter i dutxa amb aigua calenta.

I així comença el dia a dia, tot esperant baguls de plàstic plens de plantes tallades que cal tallar, netejar i podar. El producte final són els petits cabdells, com a màxim d'un polze de grandària, que no faran una lliura a la bossa fins al cap ben bé d'unes hores. L'endemà en Jeff portarà quatre *trimmers* més, amb experiència, que no se'n saben avenir de la mala qualitat d'aquesta collita. Caldran quinze, setze hores perquè les temporeres novelles arribin a la màgica xifra d'un *pound*. En deu dies, treballant de sol a sol, hauran fet mil cinc-cents dòlars. Caldrà esperar a la collita següent, dues setmanes més tard, per seguir treballant; aquest cop amb una herba de millor qualitat. La pressió és forta perquè aquí s'ha vingut a fer diners i, malgrat que hi ha bon ambient entre treballadores, la prioritat és omplir al més ràpid possible la bossa de marihuana de cada una. Mentrestant, en Jeff, com a productor, vendrà la lliura a l'intermediari a 1.000 dòlars. L'any passat la podia vendre a 1.300, però, de nou, el mercat està abaixant els preus i la incertesa respecte al futur és cada cop més gran. Si fos per ell, la Proposition 64 mai no s'hauria aprovat i la marihuana seguiria sent il·legal pels segles dels segles, i, el seu, un negoci segur. Tanmateix, la comunitat de grangers de la zona, individualistes en termes generals excepte en casos extrems, ja ha començat a parlar de quin serà el futur del sector. Caldrà començar a diversificar les plantacions? Com es podrà aprofitar al màxim la climatologia particular de la regió? En Jeff parla a vegades de començar a cultivar bolets. A vegades, parla de xirimoies.

Unes setmanes més tard, les barcelonines baixen de la granja d'en Jeff i deixaran enrere Garberville i el Triangle Esmaragda per tornar a Catalunya amb la cartera plena de dòlars sense declarar i amb l'experiència d'haver treballat setze hores al dia en una granja remota en condicions incertes, en un món més a prop del mite del fora de la llei que de la Califòrnia hippy dels seixanta. ●

Fa anys el mig quilo es podia pagar a 400 dòlars. Ara, les granges ofereixen la mateixa feina per 100 dòlars

El granger, exemple de misogínia en un món masculí, prefereix agafar noies perquè 'porten menys problemes'

QUIOS, OBLIT I SILENCI

Dos milers de sol·licitants de refugi immobilitzades en aquesta illa grega de la mida de Menorca, atrapades entre la 'invisibilització' i la falta de suports

Cèlia Carbonell | @C_Carbonell

Fa pocs dies va ser l'aniversari de Mohammed, ha fet 23 anys. És el primer aniversari que viu lluny de casa i de la seva família, sol entre milers de persones que, com ell, han fugit i ho han deixat tot enrere. Aquest és el seu primer aniversari a l'illa grega de Quios: entre els plàstics de la tenda de campanya que anomena casa, entre el caos, la xafogor i la humitat, amb un hivern que assetja a la cantonada, i entre les mirades d'odi i de rebuig d'aquelles que el culpen per la seva presència a l'illa.

L'illa de Quios és, potser, l'illa hel·lena més pròxima a Turquia. Només vuit quilòmetres de mar Egeu separen ambdues costes. En els dies més clars es pot reconèixer la ciutat turca de Çesme i, quan cau la nit, des del port, es veuen uns puntets vermells parpellejant a l'horitzó: Turquia autoritària, amb els ulls ben oberts, vigila.

Quios oblidada, ni blanc ni negre: gris. Quios amagada, com un secret que ningú no gosa explicar. Ja fa més de tres anys que milers de persones hi arriben, amuntegades en botes inflables, amb l'única esperança de trobar, d'una vegada per totes, el lloc segur que imaginem que és Europa.

No obstant això, aquest estiu la situació augurava un canvi. Els mesos de juliol i agost es van caracteritzar per ser els mesos amb menys arribades a l'illa des de 2015. Però, de nou, un bany de realitat ha sacsejat l'illa. Amb el mes de setembre, la fi de la temporada d'estiu i l'amenaça de l'hivern, les notícies no han parat d'empeyorar. Michail, autòcton de l'illa i fundador de FEOX Rescue Team, denuncia que "no para d'arribar gent a l'illa. Cada setmana arriben un total de cinc o sis botes plenes, amb entre 30 i 70 persones en cada bota". Ara mateix són 2.000 les persones que estan encallades a l'illa i els números no paren de créixer: actualment, en una nit, poden arribar a la costa 173 persones.

Quios desbordada, convertida en l'illa que ha rebut més gent des de principis de 2017. Quios com un punt d'estancament per a milers de persones que fa més d'un any que esperen una resposta que no arriba, embarrancades en l'agonia indefinida d'esperar.

Quios imprevisible, sense demà ni futur, sense seguretat ni garanties, ni possibilitat de lliure moviment. Una situació que en molts casos acaba originant problemes psicològics severos. Un jove sirí, que fa més d'un any i mig que espera resposta, afirma: "El problema és que penso massa i llavors no puc fer res; em passo les nits despert sense poder dormir". L'espera per aconseguir una entrevista amb l'oficina d'asil, per evitar així la deportació, es fa interminable, desesperançadora. La situació és tan extrema que moltes persones, després de mesos sense rebre cap resposta i sota l'amenaça de ser deportades, decideixen en un acte de desesperació tornar al seu país d'origen o a Turquia, abans de continuar esperant als camps.

Des de fa més de vuit mesos, en Mohammed és a Quios. Fins fa ben poc, havia viscut a Souda, un camp arran de costa, de tendes de campanya, amagat sota la muralla a tocar de la ciutat. Tot i les males condicions, Souda era un camp al qual les voluntàries tenien accés i podien treballar-hi dins. Era un camp ple d'activitat, on quan queia la tarda sonava la música i es ballava, s'organitzaven cinefòrums i on, fins i tot, es van celebrar dues edicions de *Souda's Got Talent*, un espectacle per mostrar les habilitats artístiques. Però fa uns dies que es van desmuntar les últimes tendes i es van desallotjar les últimes persones del camp. La resistència encara hi és present amb dues tendes que es neguen a abandonar, però la realitat és innegable: Souda ha tancat definitivament les seves portes.

Un campament aïllat i enreixat

Ara, l'única alternativa és el camp de Vial. A diferència de Souda, es tracta d'un espai hermètic i enreixat, allunyat de tot, a 8,5 quilòmetres de la ciutat de Quios. És un camp militar de barracons encaixats com un *tetris* i sense cap comunicació amb l'exterior més enllà de dos busos al matí i a la tarda. Ja des de principis d'any, gairebé des de la seva obertura, Vial està saturat. Cada dia són més els mòduls que intenten encabir-s'hi, des de dalt, amb grues. Però ara la situació ha fet vessar el vas.

És per això que s'han començat a habilitar espais com magatzems, amb lliteres improvisades, i a muntar les primeres tendes a l'exterior del camp. Una vintena de tendes, no impermeables, fixades a terra de mala manera, en les quals viuen entre vuit i dotze persones en cadascuna. Les condicions són inhumanes: sense llum, ni electricitat, ni aigua calenta, ni lavabos o dutxes, sense atenció mèdica i sense contenidors de brossa. I amb visitants nocturns com rates, escorpins i serps.

I no són les que estan pitjor: davant la impossibilitat d'allotjar més gent dins del camp, hi ha més de quinze persones, entre elles infants, que estan vivint a l'aire lliure, sobre el ciment, a tocar de la reixa de filferro que delimita el camp.

Es parla així d'un nou *camp de mantes* perquè l'escassetat de recursos ha obligat a la precària construcció d'espais amb mantes i plàstics. "Ja ni tan sols els deixen entrar dins [de Vial] perquè no hi ha espai, no hi ha capacitat per acollir més gent", sentència Michail.

FEOX Rescue Team és una de les poques organitzacions que han treballat ininterrompudament a l'illa d'ençà que l'any 2015 van arribar els primers botes. Formada per dos bessons nascuts i crescuts a Quios, Michail i Antonis, va néixer de la necessitat d'ajudar les persones refugiades que desembarcaven a la costa de l'illa. FEOX és una organització que mai no ha rebut cap tipus de suport econòmic ni donacions en diners. El grup només accepta l'enviament de material, altament necessari

Les condicions són inhumanes: sense llum, ni aigua calenta, ni lavabos o dutxes, sense atenció mèdica

Una quinzena de persones, entre elles infants, viuen a l'aire lliure, sobre el ciment, a tocar de la reixa de filferro

Campament a la platja de Souda, clausurat recentment / CHIOS SOLIDARITY

per assistir les refugiades. Els seus inicis van ser amb el rescat marítim, però ara l'organització treballa també proveint material i coordinant activitats lúdiques, tant per a les més petites com per a les més grans. Michail explica: "Cada dia repartim deu bosses de roba a deu famílies diferents; a més, subministrem sabates, joguines, bolquers, compreses per a les dones del camp... Els portem a l'hospital i, a més, ajudem en els rescats". Davant la marxa de les ONG de l'illa, FEOX segueix batallant en nom de les refugiades, demanant justícia i millors condicions d'asil i de convivència, malgrat comptar només amb dues persones voluntàries per ajudar Antonis i Michail en la seva tasca.

El fred truca a la porta

Les mantes, que ara són utilitzades per construir de manera rudimentària barraques per protegir aquelles que viuen a la intempèrie a l'exterior de Vial, comencen a escassejar davant del fred imminent de l'hivern. Les habitants de Vial es queixen: "Demanem mantes i ens diuen que no n'hi ha, demanem menjar i diuen que no en queda". Actualment, les condicions a Vial són deplorables, però el pitjor està per arribar. L'absència de recursos i d'ajuda posa en entredit la capacitat del govern grec per donar resposta a les necessitats de la població refugiada en el tercer hivern consecutiu des de la primera gran arribada a l'illa. L'any passat sis persones van morir al camp de Moria, a Lesbos, a causa del fred. I les condicions inhumanes a les quals estan

exposades s'accentuen. Al camp de Vial ja han arribat les primeres pluges, que han enfangat i inundat algunes de les tendes, però s'esperen glaçades i nevades en els propers mesos.

És per això que més de quaranta organitzacions gregues compromeses s'han sumat a la campanya *Open the islands*, una crida urgent a l'actuació de les autoritats gregues i de la Unió Europea, per no permetre ni una mort més a causa del fred. S'exigeix prevenció i assumptió de responsabilitats per evitar que es repeteixin les catàstrofes dels anys anteriors.

Les arribades massives diàries no s'aturen i totes elles tenen com a destí comú un camp que, més que un lloc on viure, té forma de presó i castiga sense pietat. Impunement. Vial s'ha tornat una peça més de l'engranatge per invisibilitzar el gran secret d'Europa, un secret brut que s'amaga sota la màxima de "si no ho veig, no ho crec". I és que, si alguna cosa ha aconseguit el trasllat de les refugiades a Vial, ha estat la de silenciar i engarjolar, una vegada més, el dolor, allunyant-lo dels nuclis habitats, generant així una sensació de normalitat i tranquil·litat a l'illa, que no és, ni de bon tros, real.

Quios camuflada, com una ciutat que s'obliga a si mateixa a aparentar normalitat: primer, apartant les novinyudes a Souda, una localització amagada sota la muralla de la ciutat i difícilment visible des del seu interior; ara, abandonant-les a Vial, allunyat de tot i tancat com una caixa de sabates on ningú de fora pot entrar. ●

L'organització FEOX va néixer fent rescat marítim, però ara també fa provisió de material i coordina activitats lúdiques

Les arribades massives diàries no s'aturen i tenen com a destí un camp que té forma de presó i castiga sense pietat

LABORATORI DE GUERRA

L'Àrabia Saudita repta l'Iran en territori del Líban

L'anàlisi de Joan Roura | @joanrourav
Periodista

Mezzé, pipa d'aigua i un àrac, fort i sec, per combatre els rigors de l'islam. El sol encara pot als núvols de tardor a la Corniche de Beirut. Ha passat la canícula estiuenca; la població libanesa descansa passada l'estació més propícia a la guerra. Un altre any.

Però aquest novembre ha començat una mica indigest. La temperatura es manté massa alta al desert aràbic, i no ajuda la sang calenta del jove príncep hereu de la Casa dels Saud, Mohammad bin Salman. Acaba de prohibir els viatges de plaer i negocis dels seus súbdits als bordells, hotels de luxe i cases de joc de Beirut. Als que n'estaven gaudint els obliga a tornar.

Bin Salman manté convidat, potser per força, a Riad, el primer ministre libanès, Saad Hariri, des que el dia 4 va anunciar la seva dimissió -potser també imposada- a capital saudita, on va néixer. Hariri és libanès, però el seu pare va fer la primera fortuna del país amb suculentos contractes saudites mentre el Líban es dessagnava en la guerra civil. Els deu molts favors i representa els seus interessos com a cap també de la minoria sunnita libanesa, que té atorgada per pacte constitucional la direcció del govern de Beirut.

No va agrada a la monarquia absoluta que Hariri tanqués l'any passat un pacte de govern amb el Hezbollah xiïta libanès, aliat de l'Iran i principal força militar del Líban. Molt especialment després que les seves milícies hagin estat instrumentals en la derrota a Síria dels grups islamistes i gihadistes sunnites que combatien el règim de Bashar al-Assad, també vinculat a l'òrbita xiïta.

Dos anys de revessos saudites, també a l'altre extrem de l'Orient Mitjà, al Iemen, on bin Salman al-Saud ha enfangat les ben equipades però poc eficients forces

Riad creu que els problemes interns de Netanyahu el podrien temptar a obrir un front exterior amb Hezbollah

armades saudites lluitant contra rebels hutis, igualment xiïtes i equipades per Teheran. El que havia de ser un passeig militar aeri s'ha convertit en la matança de 9.000 persones i una crisi humanitària que ha posat el Iemen al llistat de països amb fam i amb milions de víctimes potencials de malnutrició i epidèmies. Si més no, una altra taca en la pobra imatge internacional que ja té l'Àrabia Saudita.

Bin Salman ha estat l'hereu escollit a mida dels nous temps que els Saud somien des de l'arribada de Donald Trump a la presidència estatunidenca, sobretot després de sentir el rebuig que causaven en Barack Obama. Van premiar el nou president-magnat amb una compra d'armes per valor de 100.000 milions de dòlars quan va fer la primera visita internacional, precisament a Riad, el maig.

Amb aquell viatge, Trump marcava la nova línia d'estratègia regional. L'Air Force One va ser el primer avió que va enllaçar en vol directe Riad amb Tel-Aviv. A totes dues capitals, un mateix missatge: el vostre enemic és el meu, l'Iran. Música

a les orelles dels Saud; tota una simfonia per Binyamin Netanyahu, un altre líder ressentit amb el Washington d'Obama.

Havia estat el predecessor de Trump qui va obrir la porta a un altre possible Orient Mitjà. Amb la firma de l'acord nuclear amb l'Iran el 2015 permetia la reincorporació de Teheran a la comunitat internacional i li oferia un primer reconeixement del que efectivament és: una potència regional més sòlida que la rival saudita.

El cop de realisme d'Obama va enfurismar els dos principals aliats dels Estats Units a la zona. Però ara s'ha aixecat la veda altra vegada. La frustració saudita al Iemen la comença a pagar el poble libanès. Riad no té capacitat d'intervenir militarment el Líban, però sembla esperar portar el país a un punt de fricció que pogués justificar una altra intervenció israeliana al país. Riad creu que els problemes interns de Netanyahu, assetjat per casos de corrupció que li fan frontollar la carrera, el podrien temptar a obrir un front exterior. Una mena de revenja per la guerra de 2006, en què el moviment Hezbollah va cantar victòria sobre 1.200 cadàvers libanesos.

El govern saudita creu que encerta amb aquesta anàlisi, sobretot després del senyal de Trump el mes passat, quan va denunciar l'Iran per incompliments sense demostrar ni necessitar l'acord nuclear. Trump diu que vol renegociar aquell pacte per endurir-lo contra l'opinió d'Europa i el rebuig de Teheran. I Riad està tensant una mica més la corda al Líban.

La potència saudita no té tradició de bona estratègia, però la libanesa, per si de cas, comença a mirar cap a la frontera del sud, per on ataquen els avions israelians; tot esperant, això sí, que els ànims es refresquin amb el fred de l'hivern. ●

#GOTrentilitzable
X UN MÓN + SOSTENIBLE

eco festes
Solucions ecològiques per a esdeveniments

Informació
93 837 15 48
www.ecofestes.cat

Compra'l personalitza'l!
Lloga'l Col·lecció de 30 i 50 cl.
Renta'l Servei ràpid i eficaç
Gestió integral x grans esdeveniments!

Lunatxarski i Lenin visiten la Guàrdia d'Honor a Moscou, l'1 de maig de 1920 / ALEXEY IVANOVICH SAVELYEV

Rússia 1917: cent anys de la il·lustració avortada

En el centenari de la Revolució bolxevic, repassem la política educativa que el Comissariat d'Anatoli Lunatxarski va intentar desplegar en els primers anys de la Rússia soviètica contra un oceà d'hostilitats

Dani Bastús | @danielbastus

A les 2.30 de la matinada del 9 de novembre de 1917, en el si del II Congrés Panrús dels Soviets de Diputats Obrers i Soldats i quaranta-vuit hores després de l'assalt al Palau d'Hivern, el bolxevic Kamenev procedia a la lectura del decret sobre la formació del govern provisional revolucionari. La seqüència, que té per escenari la sala de plens de l'institut Smolny, és plena de plasticitat: la llum elèctrica obrint-se pas entre una nebulosa de fum de tabac, pols i exhalacions glacials; les mandíbules premudes, els ulls ressecs i envermellits, la suor encatronada a les camises; el so esmorteït de les trompetes de Kerenskij a la llunyania fent-se perceptible contra un silenci momentani uns segons abans que els diputats esclatin amb visques i baionetes en alt davant l'anunci de cada un dels membres del Consell de Comissaris del Poble. "Comissari d'Interior: A.I. Rykov. Comissari d'Agricultura: V.P. Miliutin. Comissari de Treball...", el periodista John Reed apunta que l'ovació més eixordadora se l'endugueren els anuncis de Lenin i Trotski, president del Consell i comissari de Negocis Estrangers respectivament, i també la parella més mediàtica i amb més ascendència sobre els soviets.

No obstant això -a risc de matisar el *primus inter pares* de les cròniques de la presa del poder soviètic-, hi ha altres veus, com la de Nikolai Sukhanov, que testimonien que una tercera figura destacava també sobre la resta en termes d'escalf i aprovació. Es tractava d'un senyor -com el descriuria més tard Sheila Fitzpatrick- "gran i espellifat, amb

pinçanàs, expressió benèvola" i l'aire inconfusible de la *intelligentsia* recentment tornada de l'exili. El seu nom era Anatoli Lunatxarski, el seu càrrec el de comissari del Poble per l'Educació, i la seva missió de liderar, en el camp de la cultura, la transició al socialisme d'un poble en bona mesura immers encara en el feudalisme.

"Un bolxevic pels intel·lectuals, un intel·lectual pels bolxevics", tal com es definia a si mateix el comissari; les mateixes inclinacions híbrides de Lunatxarski, que el farien receptacle de suspicàcies multipolars, acabarien constituint la base de la política del primer Narkomprós, el Comissariat del Poble per l'Educació. Home de gran cultura humanista, prolífic dramaturg, amant de la discussió democràtica, fervent entusiasta i alhora tolerant amb els oponents ("Sempre escolto els arguments dels contraris amb tota atenció i objectivitat; per això mai defenso cap postura amb l'absoluta convicció que és prerrogativa del vertader fanàtic."), es distingia, en paraules de Lenin, per aquella "espècie de brillantor i lleugeresa francesa, procedent de les seves inclinacions estètiques". John Reed narra que davant la falsa notícia que la gent revolucionària de Moscou havia destruït la catedral de Sant Basil en el fragor de les primeres jornades revolucionàries, Lunatxarski va tenir temps, abans de presentar la seva dimissió del Consell de Comissaris del Poble i de retirar-la l'endemà, d'abandonar la sala de reunions tot cridant entre llàgrimes: "No puc suportar-ho! No puc tolerar la monstruosa destrucció de la bellesa i la tradició!"

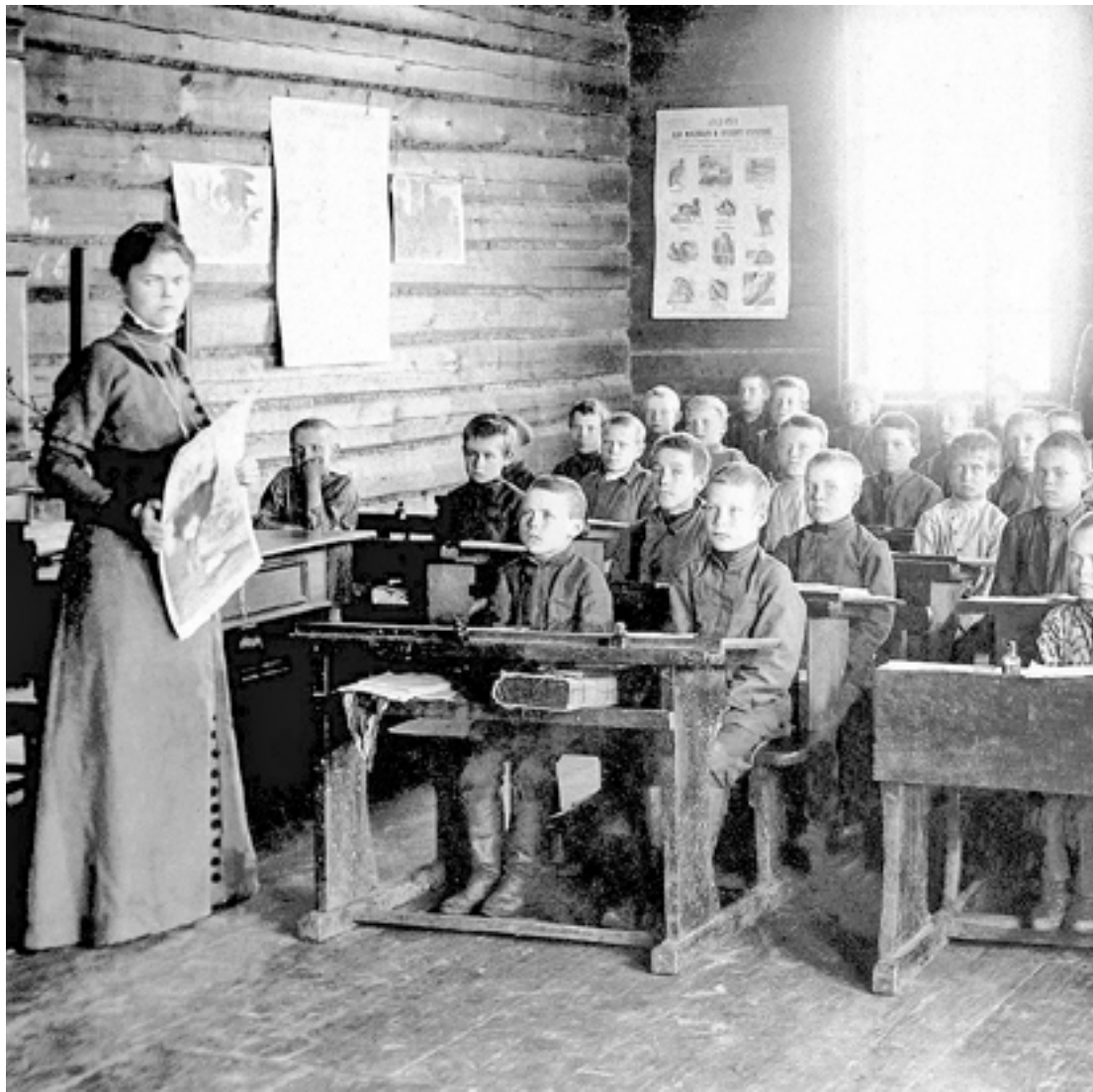
» Cultivava una filosofia fresca i heterodoxa: criticava Engels i Plejànov per haver desenvolupat l'aspecte racional i científic del marxisme d'una manera que descuidava la força del compromís ètic i emocional de Marx amb el socialisme. Mentre el marxisme de Plejànov -deia- permetia als membres menxevics analitzar els esdeveniments sense influir-hi, només el de Marx, "síntesi de ciència i fervor moral", menys mètode d'estudi que arma per la transformació utòpica, podia constituir l'autèntica ànima de la revolució bolxevic. Estava "abocat al futur amb tot el seu ésser", recordava Lenin, i per aquesta raó era un home "ple d'alegria i riure, i disposat a donar aquesta alegria i aquest riure a tot el món".

El principal front que va escometre el Narkomprós va ser el de l'educació. L'escenari que s'estenia davant el flamant Comissariat estava fet un ermàs: analfabetisme rampant; infraestructures precàries; divisió classista de l'educació, amb un poble orientat vers una primerenca especialització gremial, i una *intelligentsia* burgesa atrinxerada a la universitat... I quin futur lluminós, en canvi, li esperava! Com uns barons Hausmman planificant la remodelació de París des del turó de Montmartre, Lunatxarski, Krupskaja, Prokovski i els seus bullien passejant per les avingudes nevades de Petrograd mentre donaven forma a la reforma radical a què sotmetrien l'arquitectura educativa del país. "Comunisme significa Il·lustració del poble!", podem imaginar-nos cridant a Lunatxarski agitant ostensiblement els braços mentre s'assegura amb el dit índex el pinçanàs, just abans que Krupskaja -"l'ànima del Narkomprós", que deia el comissari- li reculli el testimoni i comenci a argumentar els motius pels quals Rússia no pot acontentar-se només amb un programa d'expansió de l'alfabetització i l'escolarització, sinó que ha de conquerir cims encara més alts.

Revertint l'escola tsarista

El setembre de 1918, els mesos de discussions febrils cristal·litzaven en la presentació de la cèlebre Declaració sobre l'Escola Única de Treball de Lunatxarski, que recollia els principis programàtics de la reforma educativa: escola única progressiva des de les llars d'infants fins a la universitat, formulada al voltant d'un principi productiu polític -contra el principi de formació professional de l'escola tsarista-, basada en mètodes d'ensenyament actiu -excursions, intervenció en el medi-, orientada al desenvolupament de la creativitat i la individualitat de l'infant, autoadministrada per mestres i alumnes -entre les quals s'establirien relacions informals- i fonamentada en els soviets autònoms de l'educació que s'autoorganitzarien a cada comunitat. (No és difícil, rere aquesta proclamació, albirar l'ombra d'algunes de les concepcions pedagògiques de Marx, recollides, entre altres llocs, en aquest fragment del Llibre I del *Capital*: "[L'educació del futur] combinarà per tots els nens, a partir de certa edat, el treball productiu amb l'educació i la gimnàstica, no només com a mètode d'incrementar la producció social, sinó com a únic mètode per la producció d'homes desenvolupats de forma omnifacètica.") Aprovada a finals de setembre, la Declaració pel Comitè Central Executiu Panrus del Congrés dels Soviets (VTSIK), a la planta superior de l'edifici del Narkomprós, la plana major del Comissariat brindava amb vodka i aigua per la feina ben feta al ritme de la Varshavianka.

Però és sabut per tothom que als peus del precipici que separa la teoria de la pràctica és on s'amunteguen els cadàvers més bells. "És en la pràctica on l'home ha de demostrar la veritat, és a dir, la realitat i el poder, la terrenalitat del seu pensament", deia Marx a la segona de les seves *Tesis sobre Feuerbach* (aquells "llampecs que esquinquen la negra

nit de la ideologia", Althusser *dixit*). Qui sap si en altres condicions la colla del Narkomprós hauria pogut validar més netament les seves propostes, però en aquelles en què li va tocar jugar la partida no en va sortir gaire ben parada. Amb una guerra civil en peu, i posteriorment una postguerra, la misèria i la gana cavalcaven pel país com un regiment de cavalleria cosac: ja no era que no hi hagués recursos per obrir noves escoles (després d'haver experimentat un ritme de creixement fins al 1921, el 1922 el nombre d'escoles primàries de Rússia -68.000- davallava fins a uns nivells inferiors a les 73.000 de 1915), sinó que, com Sheila Fritzpatrick subratlla a *Lunacharski y la organización soviética de la educación y de las artes*, s'arribà a l'extrem de tenir "notícies de mort per esgotament, a causa de la subalimentació, entre els mateixos treballadors del Narkomprós".

En el si d'aquesta situació econòmica límit -i havent d'afrontar molts altres conflictes interns-, el Comissariat va veure's obligat a defensar a capa i espasa la profunditat de la seva política educativa contra cada cop més veus poderoses del Partit que, en nom del pragmatisme i el sentit d'Estat, arremetien contra els seus fonaments.

En un context de reconstrucció bèl·lica i postbèl·lica, el que necessitava el país -esgrimien les veus crítiques- no eren els subjectes multilateralment desenvolupats amb què somniava el Narkomprós, sinó un exèrcit de persones especialistes capaces d'inserir-se en la cadena productiva de manera eficient: Lunatxarski, va arribar a assegurar Preobrazhenski -membre de la direcció del Comissariat d'Hisenda-, exigia a l'Estat que es comportés com "l'aristòcrata arruïnat que es negava a arreglar la teulada per comprar una valuosa pintura o una biblioteca cara", mentre Baturin criticava que els programes d'ensenyament es trobaven "saturats d'idealisme populista".

El Narkomprós encaixava les estocades i mossegava. Krupskaja defensava aferrissadament les posicions: "L'ensenyament professional no pot tarar l'individu convertint-lo en un especialista d'estretes perspectives des d'una edat primerenca; no ha d'estrènyer el seu horitzó, sinó que ha de col·laborar a tots els aspectes del seu desenvolupament total... [El *professionalista*] només s'interessa per la indústria i en absolut està interessat pel treballador". I Lenin, *deus ex machina*, acudia al rescat per mantenir a ratlla el Comitè Central i en respiració assistida

El Comissariat va veure's obligat a defensar a capa i espasa la profunditat de la seva política educativa contra cada cop més veus poderoses del Partit

A l'esquerra, una escola tsarista abans de la implantació del Narkomprós. A la dreta, una imatge de Lunatxarski

Amb un pressupost irrisori i amb cada cop més oposició política, el Narkomprós no va deixar, any rere any, de cedir pams de terreny de manera tragicòmica

les tesis del Narkomprós: la discussió entre “ensenyament politècnic i monotècnic”, va arribar a dir, no només estava mal plantejada, sinó que era “absolutament inadmissible per un comunista”.

Lluita entre corrents marxistes

Fent blanc en el principi politècnic, línia de flotació del programa del Narkomprós, les crítiques assetjaven el conjunt de l'arquitectura de la revolució educativa: el sistema progressiu únic -pel qual es podia accedir, curs per curs, des de la llar d'infants fins a la universitat-, el principi d'universalitat -en virtut del qual un fill de família obrera podia arribar a cursar estudis superiors-, els mètodes d'ensenyament actiu, l'organització democràtica i comunitària, la cura per la individualitat i creativitat de l'alumnat... Van en aquesta línia les paraules de Lunatxarski, qui, en to crepuscular, definia l'abast del conflicte: “És inevitable que hi hagi una espècie de lluita entre els marxistes que compren totes les dificultats del moment actual, la necessitat d'esgotar totes les nostres forces, d'apartar-nos dels nostres ideals en vista de les necessitats del moment, i aquells altres marxistes que, malgrat tot, no poden permetre que aquests temps difícils trepitgin les flors de les

primeres esperances del proletariat i de la joventut proletària, la seva primera oportunitat de desenvolupament humà versàtil”.

Als anys de la Guerra Civil (1818-1921) van succeir, fins a finals de la dècada dels 20 -els de la Nova Política Econòmica-, un paquet de mesures liberalitzadores que s'empraren per dinamitzar l'economia, però que dugueren com a correlat necessari la immediata debilitació de les arques públiques. Amb un pressupost irrisori i amb cada cop més oposició política, el Narkomprós no va deixar, any rere any, de cedir pams de terreny de manera tragicòmica. Derrotat el propòsit d'ancorar el projecte educatiu en la comunitat via els soviets de l'ensenyament, el Narkomprós va perdre aviat també la màxima de la gratuïtat i obligatorietat de l'escolarització, fins que finalment, després d'una sèrie de revessos graduals, el 1929 el principi politècnic de l'educació era definitivament repudiat, en favor de l'especialista, pel politburó liderat per Josif Stalin. Quan aquell mateix any Lunatxarski presentava la seva dimissió, la seva Declaració sobre l'Escola Única de Treball de 1918 ja no era res més que una peça de valor museístic. Imaginant-lo als peus de l'edifici del Narkomprós una tarda d'abril, al llindar de la dècada dels 30, acomiadant-se de Krupskaja i de Prokovski -de qui es diu que no es van acceptar les dimissions-, no deixen de venir al cap els últims versos que va escriure Maiakovski: “L'incident ha acabat, / la barca de l'amor / es va estavellar contra la vida quotidiana”. ●

NOVES
SAMARRETES

Cotó ecològic
de comerç just

15 €

En col·laboració
amb La Ciutat Invisible

Pots aconseguir-les
a la nostra redacció
C. Riego, 37, bx. esq.
(Barcelona)
o a la botiga en línia
de La Ciutat Invisible
www.invisible.coop

Il·lustració de Clara Iris Ramos

Directa.coop

malalletra

Aquest octubre

El mes que vam assajar la República i l'hivern que ens espera

El relat de Júlia Bacardit | @JuliaBacardit

Fora les escoles hi ha cues. També al Mestre Gibert, a Sant Andreu de Palomar. Des de les meses els fem esperar: una part de les urnes estan amagades i, davant l'amenaça de l'entrada de la Guàrdia Civil, la gent d'Òmnium que corre per aquí mirant de tallar el bacallà ha decidit que és millor que la gent faci cua a fora que no pas que votin de seguida i marxin a casa, perquè això deixaria l'escola i les urnes desprotegides. Al migdia els ferits passen de 300, i Twitter, que no pas la televisió pública espanyola, ja s'ha fet ressò de fotografies de cares ensangonades i d'àvies que són llençades escales avall per nacionals i guàrdies civils, instal·lats provisionalment des de ja fa una setmana a l'espera de la reconquesta catalana en un creuer del Piolín al port de Barcelona.

Els mossos han arribat a les 6 del matí i han aixecat acta. El web del cens electrònic universal, que havia de permetre a tothom votar a totes les escoles, fa hores que ha caigut. Durant tot el dia el funcionament ha estat intermitent, però sempre hi havia algun ordinador que funcionava. Hem acabat fent el vot manual, que després (Quan? Avui ja segur que no.) hauria d'enregistrar-se i constar digitalment. El vot manual és forçat pel boicot estatal i aconsegueix restar tota credibilitat de rigor i control al referèndum. El web garantia que es votés una sola vegada: a l'altra banda de la pantalla, algú de Telecinco ja diu que "en el 1-0 se puede votar dos veces". Un amic diu que ha votat manualment amb una aplicació mòbil que garantia que només votava una vegada, però a la nostra escola no hi ha cap aplicació que pugui garantir-ho. És clar que, per més proves empíriques que hi hagués de l'autenticitat del referèndum, l'Estat persistiria en el desprestigi. Posar-me a una mesa electoral i comptar vots fins al vespre no ha estat idea meva. M'han enxampat a la cua. Som aquí des de les 5.

Primer han votat els avis. Seien en cadires de plàstic mentre esperaven el seu torn. Hi ha la por que, si votem massivament i ràpidament, el col·legi es quedi sol a les 8 del vespre, vulnerable als atacs d'agents de la Civil i la Nacional. Ja han requisat urnes al CEIP Mediterrani de la Barceloneta, que han aconseguit desallotjar i tancar en algun moment del dia. També han tancat l'Institut Balmes, i han apallissat els votants de l'IES Ramon Llull amb fermesa i dedicació. La frustració s'apodera de nosaltres a la mesa sense urna: seiem i actuem a Twitter, parlem amb coneguts pel mòbil i poca cosa més. A vegades els esdeveniments són això, gent junta que mira el mòbil. L'any 2015, els refugiats sirians a l'illa de Lesbos passaven bona part del temps en bars amb un cafè davant i enganxats al carregador del mòbil. I, vist així, el conflicte semblava menys dramàtic, semblava poc creïble que aquesta mateixa gent hagués de dormir en tendes, semblava mentida que la siriana de 24 anys que em va venir a parlar mentre jo descansava en una terrassa ho fes per demanar-me socors per les pallisses del seu marit frustrat cada nit dins la tenda de campanya. Al capvespre, un home amb una sola cama ha vingut a votar i l'han aplaudit, com s'ha aplaudit avui tantes vegades, com quan una anciana de 102 anys ha dipositat la papereta dins l'urna, o quan ho ha fet a última hora un avi visiblement a les portes de la mort acompanyat per una familiar o cuidadora. Quan l'home d'una cama ha votat ho ha fet dins l'única urna encara visible a la sala, perquè les altres estan amagades. Hem amagat les urnes dins de matalassos inflables i material d'esport del centre, perquè si la policia requisa urnes no pugui requisar-les totes.

No sé de què serveix guardar-ne algunes; si només n'hi ha algunes, els resultats quedaran igual d'inhabilitats que si no n'hi ha cap.

Han aplicat el 155 i han engarjolat els Jordis sense parpellejar i sense fiança. Als carrers hi ha gent altra vegada, com l'1 d'octubre i com tants dies després de l'1 d'octubre. Faig lloc a un avi amb cadira de rodes i un últim bri de vida que vol gastar cantant "L'Estaca". Entre la multitud, un home amb barretina fa veure que rasca una guitarra. Les cordes no se senten, però la gent que va viure la Transició s'aplega a cantar-la una vegada rere l'altra, com una coral improvisada. Al meu costat, aquí al Passeig de Gràcia, una dona diu *Els carrers sempre són nostres*. N'ha modificat l'original, *Els carrers seran sempre nostres*, és el joc del telèfon. La màxima va néixer a Can Vies i s'ha estès tant aquest octubre que els manifestants han après a corejar-la a cops de mans. Una ambulància s'emporta un altre avi que s'ha ultrapassat amb la revolució i li ha agafat un cobriment. Aquesta revolució la fan molts avis i la paguen cara, però potser és l'última gran cosa que faran amb el que els queda de dies, pensen. La gent crida *Llibertat*, i jo penso en la solitud oficial dels presos. La presó engoleix encara que algú t'estimi fora. Fins i tot una presó on els guardians els fessin carícies compliria amb la funció crucial de la presó: l'enterrament total i inevitable de la vida pública. El pres només espera.

Aquest 10 d'octubre la independència ha durat 8 segons. Algú ha corregut a escriure-ho a la Viquipèdia, i l'article s'ha compartit amb to de mofa: mireu els catalans, tanta èpica per tan poca cosa, molt soroll per no res. Cares llargues a l'Arc de Triomf i a les places d'altres localitats catalanes. Tot seguit ha parlat Inés Arrimadas, i ho ha fet en nom d'Europa, de la no divisió, de la "inutilitat de les fronteres", sempre que les fronteres espanyoles es mantinguin ben definides. M'agradaria que algun dia tinguéssim una presidenta, en aquest petit país nostre que mai no passa de comunitat autònoma. Però si Arrimadas parla, com si ho fa Albert Rivera, una sensació orwelliana em recorre l'espinada, la sensació que el que escolto és exactament el contrari de la realitat que percebo. Quan Puigdemont (quasi) declara la independència hi havia altaveus, persones amatents que vestien banderes estelades com si fossin capes. Però, sobretot, hi havia silenci. Als anys noranta la política semblava un tema de conversa als dinars familiars de diumenge, i a més el tema solia ser monopolitzat pels homes de la casa. Ara la gent es reuneix per escoltar el president Puigdemont i calla, i si truoca a la meua àvia manresana ella és la primera que en parla. Alguns diran que el nacionalisme, fins i tot el de les nacions sense estat, és dolent com la tinya perquè manipula les masses. Però ningú pot negar que un se sent més al món en què viu quan es fica en política.

La possibilitat de la República Catalana també ens ha canviat el vocabulari. Cada moment històric té el seu, igual que cada filòsof. Full de ruta. DUI. Procés Constituent. Caiguda del règim de la Transició. Fins fa poc, la idea que vivim immersos al "règim de la Transició" era menys urgent. Potser algun periodista amb un nom llampant ho va dir durant i després del 15-M, però l'expressió no estava popularitzada. Ara ho està, però ara també s'ha declarat de debò la República, i també hi ha vuit membres del govern a la garjola, els votéssim o no, ens caiguessin bé o malament. El 2 de novembre hem cantat "Els Segadors" al Parlament, i ja era fosc, i el cant ha estat greu i lúgubre com l'hivern que ens espera. ●

/ MANUEL CLAVERO

ressenyas

Cròniques d'un món fantàstic però molt real i proper

Josep Pimentel | @josep_pimentel

Crónicas del amacrana és el darrer llibre de l'escriptor David Monteagudo i el primer que publica en una editorial independent (Rayo Verde).

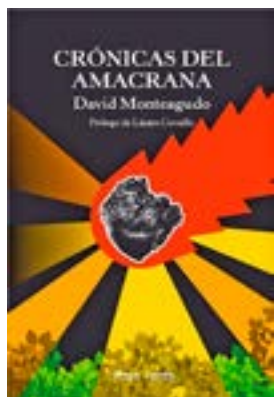
És un recull d'històries amb elements comuns i molta dosi de Monteagudo. En les seves cròniques trobem referències biogràfiques del mateix autor. Experiències viscudes quan era un nen que es transformen en relats fantàstics que t'atrauen i que no pots parar de llegir. En un altre dels contes fa referència a una de les seves ocupacions com a operari de manteniment en una fàbrica de la qual Monteagudo ens fa partícip de la seva fantasia, una fantasia molt real.

Una de les històries que ens presenta l'autor és "C:\F.FWD_>", on tracta magistralment la temàtica de l'exili. Ens transporta, ens fa participar d'aquest èxode: "Ahora sí que hace frío, un frío terrible que penetra hasta la médula de los huesos, incluso realizando este terrible esfuerzo de avanzar entre la ventisca, de dar un paso tras otro, hundiendo los pies en la gruesa capa de nieve". El drama de travessar la frontera, de deixar-ho tot enrere, està magníficament narrat per un vibrant Monteagudo: "Cruzamos la frontera,

y quedamos automáticamente a salvo de la brutalidad de los ejércitos y las armas de fuego. Pero nuestro viaje no ha terminado". La incomprensió, la por a la diferència, les dificultats d'iniciar una vida en una terra d'acollida són presents en aquesta narració.

El llibre, perfectament introduït per Lázaro Covadlo amb el pròleg titulat "Las puertas de la noche", ens ajuda a entendre qui és David Monteagudo i què podem trobar en aquests relats. Covadlo destaca el seu potencial intuïtiu i la seva capacitat d'explicar-nos les seves històries des de l'entrada de servei.

Un llibre recomanable per conèixer un David Monteagudo madur, reflexiu i intuïtiu, que, com sempre, t'atrapa en el seu món fantàstic però a la vegada molt real i proper. ●

LLIBRE
Crónicas del amacrana
Autor: David Monteagudo
Editorial: Rayo Verde
Pàgines: 236

Rap entre vagons

Xavier Puig i Sedano | @xavierps7

Aquests darrers mesos, les passatgeres habituals de la R1 de Rodalies han tingut l'oportunitat de descobrir el duet sevillà No Somos Tu Rollo. Enclavades ara al moviment okupa altmariemenc, al braser del CSO La Candela de Santa Susanna, han estrenat fa pocs mesos el seu tercer disc, que comparteix nom amb el grup. Rap d'autor i autoproduït. "Eh, eh, tú, el que le ha dado al play. Quita esto que no te va a gustar", interpel·la l'inici del CD. Directe, contundent, de missatge altament inflamable i sense prejudicis. Això sí, amb una àmplia gamma de registres que van des dels sons més *old school* fins al trap, passant per bases d'arrel jamaicana. Trencant amb l'estigma de certes bases, que bé podria firmar la mateixa Pxxr Gang, aquest duet no tem utilitzar-les per entonar l'etern "ni dios, ni amo, ni estado".

CD
No Somos Tu Rollo
Luis Oklavoni
& Marilyn Flow
Autoeditat, 2017

Potser, a qui no estigui submergida de ple en el món dels moviments socials i l'organització de base li costarà entrar en unes lletres, a vegades, plenes d'interessant autocrítica. Tampoc no serà senzill per a qui estigui acostumada a les distorsions o la pseudorumba predominants a les festes *del rollo*. És possible que no siguin el teu estil, elles ho tenen clar, però cal deixar de banda els preconceptes i deixar-se endur per l'encomanadís *flow* d'en Luís i la Marilyn. ●

Maternitat lliure i política

Joana Rafart | @joanarafart

LLIBRE
Maternidad, igualdad y fraternidad

Autora: Patricia Merino
Editorial: Clave Intelectual
Pàgines: 471

Maternidad, igualdad y fraternidad és un llibre a mig camí de l'assaig i l'anàlisi sociopolítica. Dens i ben documentat, l'autora configura una obra que no perd el focus ni la reivindicació: el dret a tenir una maternitat lliure i el paper polític del treball de cures. "El principal problema actual entorn la maternitat i la seva politització és que no existeix un subjecte polític *mare* en el qual ens hàgim posat d'acord", explica Patricia Merino, crítica tant del model de maternitat abnegada i el model de mare liberal com també dels feminismes que rebutgen la maternitat i l'entenen com a forma d'opressió.

L'obra es teixeix a partir de tres parts diferenciades, que donen títol al llibre (bé podria ser la compilació de tres llibrets individuals, de fet). Després de la mirada global sobre el significat de la maternitat, Merino es dedica de ple a la combinació maternitat-treball, que analitza de manera prismàtica des del treball de cures fins a les condicions laborals de les dones i mares, i acaba en un últim capítol, el més feixuc per la quantitat de dades recollides, sobre polítiques actuals. ●

/ ROSER GAMONAL

Moira Millán,
líder maputxe

Només a l'Argentina hi ha 36 nacions indígenes; comunitats que l'Estat reprimeix per servir les corporacions que n'extreuen els recursos naturals. A Chubut, una de les províncies de la Patagònia, el passat 17 d'octubre es va trobar el cadàver de Santiago Maldonado, un jove que havia anat a conèixer la zona. Aquest episodi, que ha commogut la societat argentina, ha permès desvetllar la situació d'uns pobles que sempre s'han regit per l'espiritualitat, el territori i una identitat connectada amb la *pachamama* (la mare terra). Moira Millán, líder maputxe, explica que, davant l'embat d'un govern "criminal i homogeneïtzador", el moviment maputxe encarna la veu de les qui aposten pel resguard de la vida i la democràcia directa. "Contra l'intent de qui negocia amb els nostres destins, avantpossem l'harmonia, la cura i la plenitud en la relació amb el medi". Representant de les Mujeres Originarias por el Buen Vivir, Millán reclama que els moviments altermundistes recordin aquella màxima segons la qual "els privilegis d'uns pocs poden ser la misèria de molts". Als seus 47 anys, aquesta *weichafe* (guerrillera) pacífica creu que la lluita maputxe pot ser un aprenentatge per a un canvi de governança en el món.

“Els maputxes som els palestins de l'Amèrica del Sud”

Àlex Romaguera | @AlexRomaguera

Què et va dur a implicar-te en la lluita pels drets de la nació maputxe?

Va ser arran d'una visita als meus pares, que viuen en un poblat maputxe. Allà, vaig entendre que la meua identitat estava lligada a la terra. Llavors, amb el meu germà Mauro, vam anar a defensar els drets dels habitants de Chubut, la província on va ser assassinat Santiago Maldonado. La lluita maputxe és molt dura, perquè a l'Argentina impera la cultura eurocèntrica que nega l'existència dels pobles indígenes.

La persecució s'ha endurit amb el govern conservador de Mauricio Macri?

Sempre n'hi ha hagut, sigui amb mecanismes subtils o mitjançant l'integracionisme forçat, que sovint ha derivat en pràctiques genocides. Ni tan sols hi ha hagut cooptació, que equivaldria a seduir el poble. El que fan els governs, sobretot els progressistes, és promoure els drets individuals mentre anorrea els col·lectius a través d'eliminar els sectors dissidents.

Quin interès amaga aquesta repressió continuada?

Els maputxes som els palestins de l'Amèrica del Sud, situats en un territori que abraça del Pacífic a l'Atlàntic. Estructurem el 60% de l'economia argentina i xilena, ja que tenim importants jaciments de petroli i altres matèries fòssils, raó per la qual les multinacionals i els sectors oligàrquics volen explotar la terra. Recordem que maputxe vol dir *gent de la terra*, i això significa desenvolupar un estil de vida que interpel·la radicalment l'actual sistema neoliberal.

Poseu en entredit la lògica del sistema?

Entenem que l'autodeterminació hem de construir-la sobre la reciprocitat amb altres pobles. Per això l'Estat ens persegueix, ja que proposem que l'horitzó de creixement exigeixi restablir els cercles de relació harmònica amb la humanitat i la natura. I aquest fet és antagònic a la lògica dominant, que és racista, antropocèntrica, materialista, individualista i patriarcal.

Cal repensar la manera de relacionar-nos amb el món?

Durant molt temps el capitalisme ens deia: "Repartim el

pastís en porcions segons la capacitat d'acumulació". De manera que, qui té el ganivet més fort, s'endú la major part, mentre molts es queden en la misèria. Després el comunisme plantejava repartir el pastís a parts iguals. En canvi, els maputxes diem: "No volem el pastís, sinó pastar i fornejar un nou pacte perquè els ingredients d'aquest pastís no ens agraden". Aquesta visió neix a la Patagònia i s'estén arreu del món com una proposta que qüestiona l'establishment argentí, que sempre ha afavorit l'extractivisme. No només l'extractivisme dels recursos naturals, sinó també el dels nostres cossos i la nostra espiritualitat.

L'assassinat de Santiago Maldonado ha visibilitzat la vostra lluita?

Maldonado simbolitza un pont entre el poble maputxe i la societat argentina, cosa que el govern de Macri no ha valorat prou. Segurament perquè és un govern rudimentari que importa models repressius aplicats al País Basc per l'Estat espanyol i als pobles originaris durant la dictadura de Pinochet.

Arran d'aquesta tragèdia, hi ha un apoderament popular?

A la Patagònia han sorgit assemblees comarcals que parlen d'ideologia i participen del nostre pensament. Són incipients, perquè malauradament hi ha una esquerra argentina que encara no entén

que els pobles originaris podem ser subjectes de canvi. Consideren que les nostres demandes són secundàries i ens tracten amb paternalisme.

Benetton, Lewis i altres multinacionals han entrat en territori maputxe amb el suport de l'Estat i grups paramilitars. És possible resistir i alhora crear contrapoder?

Necessitem solidaritat, perquè cap insurgència no pot triomfar de manera aïllada. Com tampoc no serveix la lluita armada o l'autodefensa davant l'asimetria que tenim amb un Estat que ha pressupostat la nostra mort. Malgrat això, sóc optimista, perquè el despertar és evident. Només cal que siguem creatius i, des de la desobediència civil, continuar l'estratègia maputxe del *poder mariciweu*, que diu: "Per cada un que cai, deus s'aixecaran". ●

La lògica dominant és racista, antropocèntrica, materialista i patriarcal